

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 26.

Lördagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 263, med anhållan om riksdagens yttrande i fråga om ytterligare understöd från statens sida för fullbordande av järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping; och

nr 264, med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 25—31.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring av de i lagen om delning av jord å landet meddelade bestämmelserna rörande utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 141 i första kammaren av herr *Andersson, Nils*, och herr *Johanson, Karl August*, samt nr 296 i andra kammaren av herr *Englund* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 3 § i 20 kapitlet lagen om delning av jord å landet, att innehavare av servitut erhöle samma rätt i fråga om utbrytning som innehavaren av den fastighet, från vilken servitutsrätten utginge.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 141 och II: 296, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hage, Olof Carlsson, Norman, Magnusson* i Kalmar, *Olovson* i Västerås och *Hansson* i Trollhättan, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av motionerna I: 141 samt II: 296 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning av i reservationen antytt slag till skydd för innehavare av servitut kunde komma till stånd;

II) av herr *Lindhagen*, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motioner ville

1) för sin del antaga följande ändrade lydelse av 20 kap. 3 § lagen om delning av jord på landet:

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av ägaren till fastigheten eller av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, ser-

Om vidgad
rätt till
utbrytning
av servitut.

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

vitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

2) eller, om detta ej kunde nu bifallas, hos Kungl. Maj:t begära betryggande åtgärder genom lag eller annorledes i syfte att ifrågavarande servitutsrätter ej skulle på det ena eller andra sättet äventyras;

3) hos Kungl. Maj:t — såsom tillägg till en i reservationen omnämnd riksdagsskrivelse av år 1933 — särskilt begära undersökning, i vad mån de utbrytningar av servitut utan sammanhang med skifte, som hittills ägt rum, tillförsäkrat den berättigade fastigheten fullgod gottgörelse för vad genom servitutet upplåtits.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag trodde att de reservanter, som stodo först, skulle uppträda före mig. Därför höll jag på att försumma mig.

Här förekommer nu en fråga, som förr i världen, vid sekelskiftet, föranledde livliga debatter i andra kammaren. Nu tycks intresset inte vara stort, men jag måste i alla fall, trots att tiden är emot den sociala jordfrågans lösning såsom en rättsfråga, ta upp den i någon mån från grunden i anslutning till gamla positioner från ett för tillfället förflutet tidevarv.

Här spökar nu åter en fråga, som är, kan man säga, lika gammal som gatan, nämligen frågan om utbrytning av skogsfångsservitut. Den frågan löstes först 1931, sedan man i minst trettio år väntat på att det skulle bli slag i saken. Men i anslutning till den tendens, som för närvarande ligger i tiden, har endast de tjänande fastigheterna, d. v. s. de stora skogspossessionerna, tillagts rättighet att påkalla utbrytning av servitut, under det att de härskande fastigheterna — de småbrukare, för vilka servitutet blivit gällande — inte tillerkänts en sådan rätt annat än »om det finnes medföra nytta och kunna ske utan förfång». Nu har det förekommit en ganska omfattande debatt, varför just det s. k. småfolket, vars väl och ve hänger på denna lilla skogsrätt — det är deras hela skogsrätt — skall sättas i sådant undanskjutet rättsförhållande till skillnad från dem, som ha de stora skogarna och för vilka denna sak således inte betyder allt utan bara är en bagatel.

Det finnes ingen annan förklaring på den saken än den, som andra lagutskottet år 1931 formulerade så, att detta privilegium för den större fastigheten vore befogat, därför att »en utbrytning alltid för den servitutsberättigade medförde, att den relativt svagare servitutsrätten utbyttes mot den starkare äganderätten». Det är således nu inte mera fråga om avtalets helgd, som man annars åberopat. Innehavaren av den tjänande fastigheten får bryta avtalet, inte blott därför att han anser sig ha fördel därav, utan även därför att den servitutsberättigade därigenom vinner fördelen att begåvas med en äganderätt. Det är verkligen känsligt och kärleksfullt i alla fall!

Denna äganderätt kan ju också den bli betungande. För servitutsrättens utövning betalas i de flesta fall, tror jag, en årlig ersättning. Den lilla fastigheten tvingas nu att betala denna ersättning kapitaliserad på en tidpunkt, som kanske för dess ägare är alldeles olämplig. Det är således ingen fördel. Men denna förmenta fördel får den servitutsberättigade dock inte själv begära. Det är märkvärdigt, att när man skall få en fördel sig tillerkänd, får man inte själv begära den, utan den, som ur intressesynpunkt är ens vederdeloman, får allena rättighet att ge en denna fördel utan att man själv får bedöma, om det för en själv är en fördel eller inte. Det är ju en fulländad brist på rättsordning. Det är ett slag mot gammal rättsjustice i detta land. Det är rena godtycket och ett den mäktiges maktmissbruk över den svage.

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

Hur kan en riksdag, byggd på allmän rösträtt, vara med om ett sådant resonemang, som varit omöjligt, innan den allmänna rösträtten genomfördes?

Om man således frågar sig, varför inte den servitutsberättigade själv får begära detta eller taga initiativ därtill, så kommer man tillbaka till att han beretts förmånen att vara väktare över avtals helgd genom att förhindras själv kunna bryta detsamma. Saken ligger nog så, att det är fråga om makt och icke om rättvisa. I detta fall är det så uppenbart, att det inte behöver närmare utvecklas, för vanligt folk åtminstone.

Nu har utskottet som vanligt avstyrkt varje grundligare framfärd i denna liksom i andra sociala jordfrågor, som nu liksom alltid stå på tapeten. Där emot tillstyrkas s. k. »uppmjukningar» av den rättighet, som den lilla jordägaren har, och det skydd, som han har mot bolagsväldet. Vad menas med »uppmjukningar» i en lagstiftning? Det är ett hemskt ord. Det har aldrig förekommit under någon tidigare lagstiftningsperiod. Det är också ett utslag av den nya tiden, en klumpig förklädning för dess maktfilosofi.

Jag har inte tänkt gå igenom utskottets motivering, i tro att de andra reservanterna skulle göra det. Jag överlämnar nu åt dem att i fortsättningen övertaga denna mantel, så skall jag efteråt försöka att hjälpa till.

Nu ha emellertid medreservanterna frångått den ståndpunkt, som åtminstone fyra av dem intogo år 1931, då de begärde likställighet i bägge fallen. Men de ha förmodligen ansett att det är bättre att ha en fågel i handen än tio i skogen, och därför skola de nu framlägga ett kompromissförslag. Det få de verkligen själva redogöra för. Det är enligt min mening dåligt, herr talman. Men de ha i alla fall visat sin goda vilja under press av en parlamentarism, som är på väg mot andra gudar än dem, för vilka den ursprungligen skapats. Det är också en naturlag, så däremot är ingen invändning att göra. Det är ett uttryck för de mänskliga institutionernas cirkelgång.

Jag har nu inte kunnat nöja mig med denna ståndpunkt, därför att jag tycker det är ingen idé med densamma. Man får stå på skansarna i det sista. Här är inte mycket begärt, bara lika rätt till utbrytning för bägge parterna. I likhet med vad jag var med om 1931 har i första punkten av reservationen i lagtext hemställts om likställighet. Sedan har dessutom framställts tvänne andra yrkanden. Det ena går ut på att, om yrkandet i första punkten ej kan bifallas, »riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära betryggande åtgärder genom lag eller annorledes i syfte att ifrågavarande servitutsrätter ej må på det ena eller andra sättet äventyras». På detta kan jag inte göra någon hemställan om bifall, då man enligt konstitutionell praxis ej får framställa alternativa yrkanden. Jag yrkar alltså bifall till min hemställan i första punkten och rekommenderar åt någon annan att göra yrkande på det andra.

För det tredje har föreslagits, att riksdagen ville såsom tillägg till riksdagens skrivelse år 1933 »särskilt begära undersökning, i vad mån de utbrytningar av servitut utan sammanhang med skifte, som hittills ägt rum, tillförsäkrat den berättigade fastigheten fullgod gottgörelse för vad genom servitutet upplåtits».

Det har i motionerna särskilt klagats över att servitut äventyras genom totalavverkning. Det står visserligen i lagen, att innehavarna då kunna få begära utbrytning, men de kunna högst sällan förebringa någon bevisning därom, förrän det är för sent. Och i detta fall tyckas även vederbörande myndigheter mer eller mindre villigt vara ense därom. Det ligger också i sakens natur. Därför ha de andra reservanterna i detta fall tillagt något mer, som jag för min del tycker bör bli lika svårt att styrka, nämligen att servitutsinnehavaren skulle få yrka utbrytning ej blott när det visats, att servitutet äventyras, utan även där det finnes risk för eller på anförda skäl kan göras troligt, att ser-

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)
vitutet kommer att äventyras. Då må stämning ske till domstol och målet sedan kanske gå ända till högsta domstolen. Så nog blir det ytterligare ett trevligt påbröd för fördelen att erhålla äganderätt till marken.

De servitutsberättigade klaga också, att när motparten begärt utbrytning enligt den nya lagen av år 1931, har detta i många fall skett till förfång för servitutsinnehavaren. Detta förfång kan ju också bestå däri, att marken avverkas, varpå utbrytning begäres, och då får den servitutsberättigade bara avverkad mark, eller också har vid utbrytningen tillagts mindre skogsmöjligheter till husbehovsvirke än som kontraherats genom servitutet. Det är ju också en sak, som man kan befara i denna tid, då administrationen för småbruks förseende med odlingsmark och husbehovsskog går ut på att ge i underkant, under det att den föregående jordpolitiken var lagd på att ge i överkant. Därpå ha belägg och en utförlig utredning lämnats dels i min motion 1931 och dels i min motion 1933, vilka jag åberopat här i min särskilda reservation. Det tillägg, som de andra reservanterna gjort, tror jag blir lika svårt att få igenom som det föregående och hjälper inte saken på något sätt annat än på papperet. Det blir litet vidlyftigare skrivelser, men någon realitet kan inte ens med domstolarnas hjälp skänkas en sådan s. k. utvidgning av servitutsinnehavarens rättigheter.

Men vad jag nu särskilt fäster mig vid, och som äger nära sammanhang just med denna sak, det är omfattningen av den odlingsmark och husbehovsskog, som enligt lagen om delning av jord på landet skall tilldelas dessa småbrukare, när sådana tilldelningar lagligen komma att äga rum. Vi äro då inne på skogsservitut, där det gäller tilldelning av mark för husbehovsskog. Där kommer då inte den viktigaste saken eller odlingsmarken i fråga, utan det blir en särskild angelägenhet.

Nu lyckades det mig att på papperet vinna en seger i riksdagen 1933. Jag har erfarenheter och står i rapport med många, som klaga. Jag vet, att vad som tilldrar sig vid utbrytningar i skogarnas gömslen, undandrar sig kontroll. Där sker utbrytningen nu på tu man hand mellan den store jordägaren och lantmätaren, och då blir det inte tillräcklig talan för den lilla och svagare parten. Jag tror och vet också, utbrutna för skogsfång, så äventyras servitutsägarna ofta, att de få alldeles för litet. Därför väckte jag 1933 i första kammaren en motion om en undersökning, huruvida dessa tilldelningar hölle lagligen avsedda mått och skälighet och vidare om en förbättring av lagen så, att någon tvekan inte skulle kunna råda. Oberoende av min motion hade Johansson i Edsbyn i andra kammaren väckt en liknande motion, och de behandlades samtidigt 1933. Under diskussionen i andra lagutskottet befanns det, att nästan alla voro ense om yrkandet. Ordförandens uppmuntran gjorde kanske sitt till, men motiven voro olika. Somliga — det var särskilt representanterna för trävaruindustrien — menade, att man skulle begränsa tilldelningarna, och det föll till och med en och annan röst för att man skulle alldeles taga bort dem genom en ändring i denna riktning i lagen om delning av jord på landet, under det att jag ville något motsatt.

Utskottet tillstyrkte enhälligt de av mig och Johansson i Edsbyn väckta motionerna och formulerade sitt beslut så, att det någorlunda kunde anses syfta åt vad vi hade velat. Men jag förstod, att denna enhällighet i utskottet i en social jordfråga — det var första gången jag på de senare åren upplevat en sådan enhällighet — betingades av att alla hoppades, att deras vitt skilda önskemål skulle komma under utredning.

Redan då hyste jag farhågor för att det inte skulle gå så mycket i den riktningen, som motionärerna påfordrat. Johansson i Edsbyn dog ett par dagar innan saken förekom i riksdagen och blev därför inte i tillfälle att utveckla

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

sin talan i andra kammaren. Och nu ser jag, att mina farhågor av allt att döma besannats. Man ser hur utvecklingen står och biter sig i stjärten, som folk säger. År 1896 hade vi en ägostyckningslag, som lämnade ägostyckningen alldeles fri. I motiveringen till denna lag var, såsom framhålles i Norrlandskommitténs betänkande av 1901, uttryckligen tillkännagivet, att lagens första uppgift skulle vara att från bolagens skogsmarker skilja den inägojord med boningar, som industrien inte behövde för sin näring, och låta denna del av bolagsområdena helt tillfalla de andra. Mot detta krav reste sig på den tiden lantmätnarna i Norrland, särskilt i Västerbotten. Emellertid utstyckades då en mängd sådana här gamla bondejordbruk utan eller med endast obetydlig tilldelning av odlingsmark och husbehovsskog. Särskilt när den norrländska, provisoriska ägostyckningslagen 1905 stod för dörren, skyndade man att sävera sig under skydd av den gamla ännu ej upphävda ägostyckningslagen. Denna norrländska ägostyckningslag utsträcktes först 1917 till Värmland. Där hade man då redan hunnit avstycka åtskilligt efter den gamla lagen, och när 1917 nalkades blev det, påstås det, från olika håll en rusning från skogsägarnas sida för att avstycka och ha på lager en del sådana där ofullständiga jordbruk.

På initiativ från medlemmarna i norrlandskommittén, vars 1904 avgivna betänkande även upptog frågan om komplettering av ofullständiga jordbruk, beaktade statsmakterna äntligen 1928 denna sak i den proposition i egnahemsfrågan, som då avgavs av regeringen på initiativ av jordbruksminister von Stockenström och vari förklarades, att kompletteringen av ofullständiga jordbruk med odlingsmark och husbehovsskog vore av stor vikt för riket. Alltså borde vi väl nu snart vara färdiga och fosterlandskärleken kunna taga så pass mycket mandom, att den fullföljde verket på något effektivt sätt.

Det kan i det fall, som jag nu omnämnde, omöjligt tänkas ske på annat sätt än att bakom står en expropriationslagstiftning, som föranleder, att man från de stora skogsägarna också kan påräkna frivilliga avtal för att odlingsmark och husbehovsskog tilläggas, naturligtvis mot ersättning. Det är bara löst kapital och inkomster, som vi nu för tiden frikostigt konfiskera, därför att vi äro tvungna till det. Men det stora jordkapitalet, det förnämsta av alla, får inte tagas alls utan måste avstås frivilligt, och om det någon gång kommer till stånd en expropriationslag, skall intet avstås annat än mot ersättning. Det har jag inte heller opponerat mig emot. Jag vill bara påpeka den skillnad, som nu förefinnes mellan tillgodogörandet av skogskapitalet och det lösa kapitalet för att för befolkningens stora lager lindra svårigheterna i kampen för uppehållet.

Nu har det emellertid börjat höjas allt mer röster även från regeringens sakkunniga, som mena, att denna fråga om att det skall tilläggas odlingsmark och husbehovsskog, är ganska tveksam. Frågan är, om man icke skall upphäva denna rätt och i varje fall icke gynna den särskilt. Då har också odlingsmarken ganska lätt glömts bort, men man har ju kvar bekymret med husbehovsskogen. Så har ock i detta ärende förklarats från lantmäteristyrelsen och dess chef, generaldirektör Malmberg, att det är en sak, som man måste noga besinna just nu. Därför, säger han, bör icke heller den härskande fastigheten eller den som skall ha rätt till husbehovsskog genom servitut, berättigas utbryta densamma, ty därigenom reser man hinder mot bildande av skogsfångst och mulbetesrätt. Frågan om lämpligheten av att för inskränkning eller undvikande av skogstilldelning medge rätt till bildande av skogsfångsservitut vid avstyckning måste således nu tagas upp till en allvarlig behandling inför statsmakterna.

Tidigare har en expert, som anlåtats av socialiseringsnämnden, jägmästaren

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

Nils Schager, uttryckligen sagt ifrån, att det är en gammalmodig uppfattning, att den lille jordbrukaren skall ha något tillbehör i odlingsmark och skog. Det måste vi taga bort, anser han, och det har utvecklats i ett särskilt betänkande i nämndens utredning. Det ser således ut, som om vi skulle mer eller mindre komma tillbaka till 1896 års ägostyckningslag såsom ett önskemål. Man vill, att endast de odlade ägorna och husen skola ostridigt få skiljas bort. Det andra må bli en smaksak, men det bör kanske ske genom servitut, varigenom man också kommer att bereda den store jordägaren tillfälle att taga herradömet över den delen av skogen.

Om odlingsmarken talar man, som sagt, ej, ehuru den är lika viktig. Nu har ju också generaldirektör Malmberg, som lutar åt den där övertygelsen, blivit förordnad såsom medlem av den sociala jordutredningen. Han skall som medlem delta i behandlingen av de utbrytningsfrågor, varom vi skrevo 1933 och däri motionärernas avsikter icke osannolikt nu hålla på att försiktigt avböjas och avlägsnas. Det är givet, att när det förordas sådana åsikter, kan man ha rättighet att frukta det värsta, särskilt från den ståndpunkt, som vi nu under flera årtionden kämpat för och som riksdagen och myndigheterna blivit eniga om. Jag förvånade mig också, att 1933 års utskotts ordförande, som är försiktig i sådana här saker, så obetingat gick med på motionärernas yrkande.

Nå, om vi nu allt mer således nalkas igen den gamla ägostyckningslagen av 1896, får också förste lantmätaren i Västerbottens län rätt i sitt yttrande år 1900. Han sade då, om lagens tillämpning, att »styckningens ändamål är här överhuvud att frånskilja inägorna från skogsmarken utan att fråga efter, om någon befolkning på dem skall kunna existera. Ja, meningen är väl sällan eller aldrig, att så skall ske.»

Jag yrkar således, herr talman, på nu anförda skäl bifall till första och tredje punkterna i min reservation.

Herr Norman: Herr talman! När andra lagutskottet har avstyrkt de föreliggande motionerna, har utskottet som motiv i första hand åberopat vad utskottet yttrade, när lagen om utbrytning av servitut antogs år 1931. Då jag vid det tillfället var med om att godkänna detta utlåtande, har jag personligen ingenting att erinra gentemot andra lagutskottets motivering i det avseendet. Utöver vad utskottet då yttrade framhåller utskottet i år, att det torde föreligga en risk för att dylika servitutsupplåtelse, som det är fråga om här, i framtiden komma att förhindras, om vitsord för den ägande fastigheten beträffande utbrytningen även skall få äga rum beträffande avtalsbundna servitut. Jag kan godtaga även det skälet. På grund av denna min ståndpunkt har jag inom utskottet varit intresserad av att söka komma fram på andra vägar för att ge dem, som det här gäller, en hjälp, när situationen för dem ställer sig så, att de ej ha samma möjligheter som förut att utnyttja den förmån, som är dem tillförsäkrad i det servitut, som de ha rätt till. Nu säger ju lagen, att vitsord även skall tillerkännas den berättigade fastigheten, om servitutet äventyras. Men efter vad som framkommit i motionerna och under diskussionen i andra lagutskottet i denna fråga, förefaller det mig ligga så till, att detta om servitutets äventyrande kommer icke servitutsinnehavaren underfund om, förrän det är för sent att begära utbrytning. Under sådana förhållanden ha vi inom utskottet diskuterat möjligheten av att på andra vägar komma fram till en lagstiftning eller andra åtgärder, som kunde tillförsäkra dessa servitutsinnehavare deras rätt. I de utlåtanden över motionerna, som här äro refererade, har lantmäteristyrelsen bland annat pekat på den möjligheten, att man genom en ändring i skogsvårdslagen skulle kunna få

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

föreskrifter, som garanterade servitutsrätten, så att den kunde utnyttjas av servitutsägaren. Det framkastades också den tanken, att vitsordet, när det gäller servitutets äventyrande, skulle kunna utvidgas därhän, att vitsord skulle tillkomma servitutsinnehavaren, den berättigade fastigheten, även när det förelåg risk för att servitutet skulle kunna i framtiden äventyras. På grund av detta resonemang ha några reservanter i en hemställan framfört den mening, att saken bör utredas, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning på ena eller andra sättet eller på bägge de sätt, jag här antytt, kan komma till stånd till skydd för innehavare av särskilt skogsfångsservitut.

Som en opinionsyttring om icke annat ber jag att få yrka bifall till denna hemställan, som föreligger i herr Hages m. fl. reservation.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Det framgår av utskottsutlåtandet, att utskottet har avstyrkt en motion, som väckts av en ledamot av denna kammare, herr Andersson, Nils. Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation av herr Lindhagen, vari herr Lindhagen i första punkten tillstyrker bifall till motionen. Men vid sidan därav föreligger en annan reservation, framförd av herr Hage m. fl., vari framställs ett yrkande av helt annan innebörd. Vi ha ju under den debatt, som förts, fått höra, hurusom företrädarna för dessa båda reservationer inbördes ha bekämpat varandra.

Jag skall ej inlåta mig på en utförligare utredning av det problem, som här är före. Jag skall be att först få säga några ord i all korthet om den motion, som väckts av herr Andersson, Nils, och som är avstyrkt av utskottet. Jag vänder mig då också mot herr Lindhagens reservation i punkten 1. Utskottet har i sitt utlåtande ganska utförligt anfört de skäl, utskottet såväl tidigare som nu har funnit kunna göras gällande mot ett bifall till det yrkande, som framställts i denna motion. Det är två skäl, i korthet sagt, som utskottet därvid betonat. Det ena är det, att om man tillmötesgår motionären, skulle följderna bli den, att aldrig mer något skogsfångsservitut kommer att inrättas, ty det är ju klart, att om man inför ett sådant stadgande som det nu föreslagna, nämligen att om jag upplåter skogsfångsservitut på min mark, så skall den som fått denna upplåtelse, äga rätt att omedelbart förvandla servitutet till äganderätt av ett visst område av marken, vill ingen människa upplåta skogsfångsservitut. Vill jag avhända mig en del av min mark, vill jag naturligtvis själv utpeka det område, jag skall avhända mig, och inte låta någon förvärva äganderätt till visst område av min mark på en sådan omväg, som upplåtelse av servitut skulle innebära.

Den andra invändningen, som är av principiell natur, är den, att om ett avtal redan har träffats om upplåtelse av skogsfångsservitut, så strider det mot principen om att avtal skall gälla, om man inför en lagstiftning, som plötsligt tillerkänner den servitutsberättigade en helt annan rätt, än han fått genom avtalet, nämligen äganderätt till viss del av marken.

Således måste jag för min del anse, att det icke är lämpligt att tillstyrka bifall till den föreliggande motionen och till herr Lindhagens reservation i punkten 1.

Denna åsikt har ju delats av åtskilliga medlemmar av utskottet, som eljest tillhöra samma politiska riktning som de båda ledamöter, av kammaren, jag nyss nämnde, och dessa herrar ha därför, som vi fingo höra av den närmast föregående talaren, inom utskottet funderat på om man skulle på någon annan väg kunna komma fram till en lagstiftning, som kunde skydda servitutsinnehavarens rätt. De ha då tagit upp helt andra frågor än de, som berörts i motionen. Som herrarna se av herr Hages reservation, ha de ifrågasatt en utredning rörande ändring av skogsvårdslagen, en sak, som alldeles icke be-

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)
 rörts i motionen. Vidare ha de föreslagit en ändring av en annan punkt i jorddelningslagen än den, som nämnes i motionen, nämligen den punkt, som handlar om hur det skall förfaras, därest servitutet äventyras. Såvitt jag kan förstå, faller det yrkande, som framställts i denna reservation om utredning rörande dessa frågor, helt och hållet utanför motionens ram. Jag kan ej finna annat än att det skulle vara rätt betänkligt icke bara ur formella utan även ur reella synpunkter, om ett bifall skulle lämnas till denna reservation. Dessa frågor ha icke varit föremål för någon sådan granskning i utskottet, som skulle ha ägt rum, därest de hade framförts i en motion. Dessa båda frågor ha således ej remitterats ut till myndigheterna för yttrande. Det är sant, att de ha berörts av en del myndigheter mer eller mindre sporadiskt. Man har också framkastat synpunkter på dessa frågor under diskussionen i utskottet, men någon ingående utredning av ifrågavarande problem har icke ägt rum i utskottet. Jag föreställer mig därför, att kammaren hyser den uppfattningen, att om reservanterna önska få kammaren att överväga, huruvida de metoder, som de förordade, kunna vara lämpliga, så är rätta sättet, att reservanterna till nästa års riksdag komma in med en motion, innehållande dessa uppslag, vilka då komma att underkastas ordentlig utskottsbehandling och sedan utredda läggas på kammarens bord.

Med anledning av vad jag anfört ber jag, herr talman, få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Som motionär i denna fråga måste jag naturligtvis ha den allra största sympati för det av herr Lindhagen framställda förslaget i hans reservation. De övriga reservanterna ha ju tänkt sig saken på ett något annat sätt, och det är klart, att om den vägen hade varit framkomlig, skulle man ju från motionärernas sida också ha kunnat vara med därom i förhoppning, att denna reservation skulle ha kunnat vinna en mera allmän anslutning. Nu förefaller det ju emellertid, som om detta reservationsyrkande ej skulle kunna ställas under proposition, och under sådana förhållanden lönar det sig ju icke att yrka ett bifall till det, utan jag får för min del ansluta mig till herr Lindhagens reservation.

Jag skall därutöver tillåta mig ett par anmärkningar till utskottsutlåtandet. Det tjänar ju ej mycket till att ingå så utförligt på hela denna fråga. Den är ju gammal, och den har upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Jag vill bara inskräpa, att just den omständigheten, att den ständigt kommer igen, ju ändå måste anses styrka, att det är ett starkt behov, som gör sig gällande för en sådan ändring av lagstiftningen, som ger större rätt för servitutsinnehavarna att kunna få utbrytning av sina servitut. Nu har utskottet anmärkt, att det skulle föreligga den faran, ifall denna vidgade rätt medgäves servitutsinnehavarna, att inga servitut i framtiden skulle bli inrättade, då man ju riskerade, att de omedelbart kunde bli utbrutna. Men det är icke fråga om utbrytning på annat sätt än att den skall kunna verkställas utan att det sker till någons förfång. Denna garanti står kvar även med den ändring, som här ifrågasättes. Kan det alltså styrkas, att utbrytningen skulle bli till förfång för den fastighet, varur servitutet utgår, så kommer den icke till stånd. Vidare har utskottet starkt betonat risken av att förändring icke skulle låta sig väl förenas med grundsatsen om den bindande verkan av ingångna avtal. Men denna avtalets helgd kan enligt nuvarande bestämmelser ganska lätt kränkas av den ena parten, av den s. k. tjänande fastighetens ägare, och har man icke så stora betänkligheter mot att kränka avtalets helgd på det sättet, bör man icke heller ha det, om servitutsinnehavaren vill ha utbrytning.

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

Det har vidare påpekats av utskottet, att redan nu utbrytning kan ske även på yrkande av den härskande fastighetens ägare, om det kan visas, att servitutet äventyras, och följaktligen skulle alla berättigade anspråk vara uppfyllda. Men det är klart, att det är ofantligt svårt att styrka, att servitutet är i fara att äventyras. Det är mycket svårt att bevisa. I verkligheten kan man ej inskrida, förrän den skada har skett, som bort förekommas.

Med hänsyn till de, som jag vågar säga, ganska svaga invändningar, som utskottet har gjort och som upprepats sedan föregående år, samt med hänsyn till att det gäller en mycket stor fråga för åtskilliga delar av landet, företrädesvis i mellersta Norrland, och då vad som här har påyrkats, icke kan anses efter min mening innebära någon särskild våda för den part, som utskottet har velat slå vakt om, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Herr Norman: Herr talman! När jag ställde mitt yrkande här, gjorde jag redan då en liten reservation, i det jag förklarade, att jag skulle göra det åtminstone som en opinionsyttring. Jag var ju icke blind för de invändningar, som sedan andra lagutskottets ärade ordförande gjorde beträffande den rent formella möjligheten att i detta sammanhang kunna komma fram till ett sådant beslut, som min hemställan innebar. Då jag nu blivit ytterligare övertygad om den saken, ber jag att få taga tillbaka det yrkande, som jag gjorde i mitt förra anförande. Men då jag finner, att mina önskemål uttryckas också i ett alternativt yrkande av herr Lindhagen, så ber jag för min del att få hemställa om bifall till vad herr Lindhagen i sin reservation yrkat under punkterna 2 och 3.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det har inte varit någon som helst kamp mellan reservanterna i lagutskottet. Var och en har resonerat endast om sakens realiteter utan någon kamp. 1931 voro ju reservanterna Hagman, Lindhagen, Hage och Molander eniga med motionärerna i deras huvudyrkande.

Nu hör jag, herr talman, att ett yrkande har återtagits, därför att det skulle vägras proposition på detsamma. Det kan jag inte tänka mig, herr Norman. Jag är inte heller blind för herr Westmans motiv, men de äro stridande mot min rättskänsla och vår grundlag — enligt min uppfattning nämligen — och jag kan därför inte böja mig för dem och redan på förhand utgå ifrån, att även talmannen tänker vägra att ställa proposition på det yrkande Norman först framställde. Det vore att svika dem, för vilka motionen har väckts. Norman är kanske bättre underrättad, men jag låtsas inte känna till det. Men vi kunna ändå resonera om lagligheten av en sådan vägran om den oförmodat skulle inträffa.

Motionärerna ha yrkat »att innehavare av servitut må erhålla samma rätt i fråga om utbrytning som innehavaren av den fastighet, från vilken servitutsrätten utgår». Det är samma åsikt, som byråchefen Hamrin gav uttryck åt i den utredning, som verkställdes vid förberedandet av propositionen i ärendet till 1931 års riksdag. Han hade då emot sig en annan sakkunnig — jag tycker, att man i allmänhet kunde avskaffa ordet »sakkunnig» och i stället säga »meningsägare». Rätten för en servitutsinnehavare att bryta ut sitt servitut skulle ju grundas på hans vilja att bevara den förmån servitutet innebär — det önskemålet tillgodoses genom den vidsträcktare äganderätten — och alltså kan man väl i all rimlighets namn framställa yrkande om bifall till en sådan skrivelse som den herr Hage m. fl. föreslagit i sin reservation. Ett sådant yrkande faller ju helt inom ramen för motionen. Jag tror inte ens, att greve

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

Hugo Hamilton skulle vägrat proposition på ett sådant yrkande. Det är väl tidens maskinella väsende, som överskuggar oss.

Även lagutskottets ordförande skulle inte vara så oerhört formell utan skulle kunna tolka ett sådant yrkandes innehåll litet mera vidhjärtat. Ty det gäller ju människor och inte juridik i alla fall, när det kommer till kritan. För övrigt har utskottet rätt att vidga ett yrkandes innehåll. Det skulle väl varit bättre på sin plats i detta fall. Förresten är hela den där konstruktionen, att ett reservationsyrkande inte får vidgas till innehållet, orimlig. Varför skola reservanter inte ha samma rätt som en majoritet inom utskottet. Det kan hänga på endast en röst. En majoritet har friheter, men en reservant är en slav under formerna. Att ett yrkande av en reservant i ett utskott blir likvärdigt med ett yrkande i en motion, vore väl en tidsenlig reform. Förslag därom har väckts, men avslagits.

Nu är jag fundersam, hur jag skall göra för att få fram alla synpunkter och episoder i den föreliggande frågan. Jag vill inte beröva rättshistorien den upplevelsen, att det vägras proposition på ett sådant skrivelseförslag. Då Nils Andersson hemställt om bifall till mitt första yrkande, kan jag avstå från att göra det själv — fastän jag röstar på det förstas — för att få framställa ett annat yrkande och på det sättet kugga den konstitutionella praxis, att samma person inte får framställa alternativa yrkanden. Det är också en onaturlig bestämmelse. Den gäller även i stadsfullmäktige, men herr Tengdahl har ibland glömt bort den saken och framställt proposition även på av mig alternativt framställt yrkande. Vi kunde glömma det i riksdagen också någon gång, det vore ändå ett framsteg.

Nu skriva de andra reservanterna på följande sätt: »att riksdagen med anledning av motionerna I:141 samt II:296 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning av här antytt slag till skydd för innehavare av servitut måtte komma till stånd». Och jag har skrivit: »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära betryggande åtgärder genom lag eller annorledes i syfte att ifrågasvara servitutsrätter ej må på det ena eller andra sättet äventyras». Klämman är ju någorlunda lika, tycker jag. Mina medreservanters motivering kan jag däremot inte gilla. Enligt denna skulle man överlåta tolkningen av omfattningen av ett civilrättsligt servitutsavtal åt jägmästarna. Det tror jag inte lyckas. Ätminstone kommer lagrådet att avstyrka det förslaget, även om riksdagen antog det, den uppfattningen hade också juristerna inom utskottet. Därför vill jag inte instämma i den motiveringen.

Jag får således, herr talman, formellt återta mitt första yrkande om bifall till första punkten, eftersom det från annat håll yrkats bifall till den. I stället skulle jag helst vilja yrka bifall till andra punkten i min reservation, men då denna är i någon mån ännu mera vittsvävande än de andra reservanternas yrkande, vet jag inte vad som kan inträffa, och därför yrkar jag bifall till herr Hages m. fl. yrkande, men icke till deras motivering.

Herr Westman: Herr talman! Herr Lindhagen har, som han alltid brukar göra, när herr talmannen söker iakttaga de grundlagsenliga regler, som gälla därom, vilka yrkanden som kunna bli föremål för kammarens beslut, uttryckt sitt missnöje med herr talmannens åtgöranden. Jag är övertygad om, att herr Lindhagens uttalande härom icke på det minsta vis rubbar den vördnad, som kammaren hyser för herr talmannens auktoritet.

Herr Lindhagen har nu ändrat sitt yrkande på det sättet, att han yrkat bifall till en reservation, som han icke själv har avgivit, utan, som han har ansett vara så föga lämplig, att han har bekämpat den här i debatten och förut

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

själv avgivit en egen, därifrån avvikande reservation. Herr Lindhagen yrkade nu bifall till klämman i den förstnämnda reservationen men icke till dess motivering. Emellertid står det i klämman: »att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning av här antytt slag till skydd för innehavare av servitut måtte komma till stånd». »Av här antytt slag», involverar ju motiveringen i klämman, och om herr Lindhagen således yrkar bifall till klämman, har herr Lindhagen, utan att själv märka det, även yrkat bifall till reservationens motivering.

Jag skall sluta med att säga några ord om en annan sak. Jag skall härvid icke uppträda såsom andra lagutskottets ordförande utan såsom ordförande i den sociala jordutredningen. Det gäller för mig att skydda en medlem av denna beredning mot ett obefogat angrepp från herr Lindhagens sida. Kungl. Maj:t har förordnat, att den sociala jordutredningen skulle äga rätt att vid handläggandet av vissa frågor åtnjuta förmånen att få tillkalla generaldirektören och chefen för lantmäteristyrelsen för att rådgöra med honom. Nu har han också å ämbetets vägnar avgivit ett utlåtande i den fråga, som nu ligger på kammarens bord, med anledning av att frågan blivit remitterad till lantmäteristyrelsen. Lantmäteristyrelsen har yttrat: »Vid överbägande av de olika möjligheter till uppmjukning av dessa bestämmelser» (jorddelningslagens bestämmelser rörande servitut) »som kunna stå till buds, torde sociala jordutredningen knappast kunna undgå att taga ståndpunkt till frågan om lämpligheten av att, för inskränkning eller undvikande av skogstilldelning, medgiva rätt till bildande av skogsfångsservitut vid avstyckning. Det synes därför styrelsen under alla omständigheter lämpligt, att resultatet av berörda utredning avvaktas, innan lagändring vidtages i motionens syfte.» Lantmäteristyrelsen säger således, att den sociala jordutredningen måste taga ståndpunkt till frågan. Det har den ännu inte gjort, och därför får riksdagen ställa sig avvaktande. Det är absolut tydligt, att lantmäteristyrelsen icke har tagit någon som helst ståndpunkt i sak. Herr Lindhagen skriver emellertid, sedan han redogjort för lantmäteristyrelsens yttrande: »Detta är klart språk. Lantmäteristyrelsen eller med andra ord generaldirektör Malmberg lutar åt en renässans av de gamla skogsindustriella kraven, att småbruket helst icke skall förses med egen husbehovsskog utan sättas i beroende av enskilda industriens gunst och nåd. Därför är det just också viktigt, att någon utbrytningsrätt av servitut ej tillerkännes småbrukaren.»

Vi äro här i kammaren vana vid att herr Lindhagen i våra ståndpunkter intolkar saker, som vi alls icke ha menat. Jag är speciellt van vid att herr Lindhagen misstänkliggör mig på ett sätt, som jag skulle kunna tycka vara upprörande, ifall jag icke vore så van vid det. Men när herr Lindhagen nu utan minsta grund misstänkliggör en tjänsteman, som på grund av sin tjänsteplikt har deltagit i avgörandet av ett ärende, anser jag det vara min skyldighet att uttala ett beklagande av att en kammarens ledamot har förfarit på ett sådant sätt.

Herr Lindhagen: Jag gratulerar den föregående talaren till att han i de andra reservanternas kläm har upptäckt ett nytt krokben för att man skall kunna få ett ordentligt yrkande till stånd. Det står nämligen i klämman insmugglat, vilket jag inte observerade: »lagstiftning av här antytt slag», och det skulle då inbegripa även motiveringen. Vid sådant förhållande, herr talman, yrkar jag bifall till andra punkten i min reservation i sället.

Vad nu beträffar den föregående talarens yttrande, vet jag inte vad utskottets ordförande menar. Ordföranden intar ganska regelbundet en negativ inställning till de jordfrågor jag kämpar för, och då är det klart, att striden

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

kommer att stå hård därom. Är det meningen, att man inte skall ha tillåtelse att kämpa för en sådan åsikt? Här vädjade ordföranden till vördnaden för talmannens auktoritet och han vädjade till vördnaden för herr Malmbergs auktoritet. Det är ju också en tidsströmning. Men jag ber att få vädja även till vördnaden för mitt intresse för det folk, som lider under de ständiga negativa avgörandena ifrån riksdagens sida. Även den vördnaden är i någon mån på sin plats, såvitt jag förstår.

Vad nu angår den förtolkning, som gjordes av den siste talaren, av lantmäteristyrelsens skrivelse, har jag rättighet att säga, att Malmberg lutar åt just ett upphävande av de gamla rättigheterna, eftersom han uttalat sig som han gjort. Det är märkvärdigt, att det nu skall läggas kapson på kritikfriheten på det sättet och under sådana former, som den siste talaren, såvitt jag förstår obehörigen, begagnade.

Lantmäteristyrelsen har yttrat sig angående utbrytningen av skogsservitut, vilket har framställts såsom en särskild fördel. Hela lagstiftningen grundas också på att utbrytningar av odlingsmark och husbehovsskog skola ske med äganderätt. Nu har här yrkats, att en sådan utbrytning skulle få begäras av servitutsinnehavaren till hans eget skydd och inte bara av hans motpart. Då säger lantmäteristyrelsen i det ärendet: »En lagändring i enlighet med motionen skulle — — — bliva ett kraftigt hinder mot bildande av skogsfångs- och mulbetesservitut, enär fastighetsägarna måste antagas bliva mycket obenägna att upplåta dylika rättigheter.»

Det är ett nytt skäl, som kommit till. Det må chefen för lantmäteriet gärna omfatta. Det är ju flera, som tycka, att det vore bättre, att sådana småbruk inte få någon skog eller odlingsmark alls. Att rida spärr mot motionärernas förslag just på den grund, att servitutsbildningar kunde upphöra, tyder väl åtminstone på en sinnesinriktning, som man har rättighet att få påpeka utan att bli hanterad på det sätt, som den siste talaren behagade göra.

Så står det vidare: »Frågan om den föreslagna lagstiftningens lämplighet beror alltså i viss mån på, om man anser en sådan utveckling lycklig eller icke.» Redan det uttalandet innefattar en tvekan om utvecklingen är lycklig. Hade han ansett den lycklig, hade han inte skrivit på det sättet. Det är således en ny tendens. Men jag har rättighet att kritisera den.

Frågan har, fortsätter styrelsen, »ett mycket nära sammanhang med den utredning, som till följd av riksdagens skrivelse den 24 mars 1933, nr 206, genom nådigt beslut den 28 augusti 1933 uppdragits åt sociala jordutredningen». Jag läser upp det hela och inte bara en bit som utskottets ordförande gjorde. De motioner, som föranlett den nämnda skrivelsen, avsågo just att med äganderätt skulle utbrytas tillräckligt med odlingsmark och skogsfång. Chefen för lantmäteriet menar således, att frågan om att förhindra den servitutsutbrytningen på ansökan av den servitutsberättigade har ett nära sammanhang just med 1933 års skrivelse, med andra ord för ett annat syfte än rättsordningen bestämt och motionärerna avsett. Det har jag också rättighet att påpeka, om jag skall bevaka småfolkets rätt.

Utredningen har till ändamål, säger styrelsen, »bland annat att undersöka lämpligheten av de i 19 kap. 3 § jorddelningslagen meddelade bestämmelser rörande skogstilldelning vid avstyckning». Om man skall undersöka lämpligheten av de bestämmelser, som fastställts i syfte att småbrukarna skola få sina servitutsförmåner tillagda med äganderätt, menar han väl, att vi skola taga upp hela den frågan igen. Det är väl också en tendens till en omkastning i viktiga grundsatser, som äntligen genom möda och strider kommit till.

Så heter det slutligen: »Av dessa bestämmelser, som kunna stå till buds, torde sociala utredningen knappast kunna undgå att taga ståndpunkt till frå-

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

gan om lämpligheten av att, för inskränkning eller undvikande av skogstilldelning, medgiva rätt till bildande av skogsfångsservitut vid avstyckning.»

Att begagna uttrycket »uppmjukning» av till och med det lilla, som bestående lagar skänkt småbrukare, innebär en tendens, att taga det ifrån dem igen. Man måste ha rätt säga, att det inte kan gillas. Ingen av de föregående kämparna för att tillerkänna småbrukarna äganderätt har önskat »*någon inskränkning eller något undvikande av skogstilldelning*». Den uppfattningen har lantmäteristyrelsen rättighet att ha, såsom uttryck för en ny epok, eller vad det skall kallas. Men vi ha rättighet att skarpt säga ifrån, att en sådan tendens kan icke gillas. Jag gör det inte för egen skull, ty jag har bara obehag av det. Det är för deras skull, som valt mig till riksdagsman just på de grundsatser som av mig, bland andra, under lång tid förfäktats.

Av denna anledning, det är ock lantmäteriets nya ståndpunkt, bör »resultatet av berörda utredning avvaktas, innan lagändring vidtages i motionernas syfte». Att lantmäteristyrelsen nu slagit in på en sinnesriktning, som delas av de stora skogsägarna, må vara dess ensak. Men man har väl rätt att få kritisera. Jag fruktar danaerna, även då de komma med skänker.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas först särskilt beträffande varje punkt i den av herr Lindhagen vid förevarande utlåtande avgivna reservationen samt vidare särskilt angående utskottets hemställan.

Därefter gjordes till en början propositioner, först på bifall till punkten 1 i herr Lindhagens berörda reservation samt vidare på avslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen beträffande punkten 2 i samma reservation propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å ifrågavarande punkt; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår punkten 2 i den av herr Lindhagen vid andra lagutskottets utlåtande nr 21 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda punkt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å punkten 3 i herr Lindhagens reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber endast att få till protokollet antecknat, att de två propositioner, som tal-

Om vidgad rätt till utbrytning av servitut. (Forts.)

mannen nu har ansett sig kunna framställa, gälla förslag, som mera falla utom ramen för motionen än det, som innefattas i herr Hages m. fl. yrkande.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

*Ang. upp-
ställningen
av riksstatens
utgiftssida
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avläten, den 9 mars 1934 dagtecknad proposition, nr 220, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, begärt riksdagens yttrande angående vissa av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder för uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 327 i första kammaren av herrar *F. Gustafson* och *B. von Stockenström* och nr 586 i andra kammaren av herrar *G. Liedberg* och *G. Persson* i Falla, i vilka hemställts, att riksdagen måtte vid avgivandet av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 220 angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. begärda yttrandet uttala sig för att automobilskattemedlen och totalisatormedlen även i fortsättningen skulle i riksstaten redovisas å särskilda specialbudgeter;

dels ock motionen nr 353 i första kammaren av herr *C. A. Reuterskiöld*, däri hemställts, att riksdagen ville avslå propositionen nr 220.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionen I: 353 och med bifall till motionerna I: 327 och II: 586 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna den i utlåtandet uttalade uppfattningen rörande ändrade grunder för uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Beträffande den kungl. proposition, som utskottet i det föreliggande betänkandet med vissa reservationer i motiveringen tillstyrkt, har jag tillåtit mig att motionsvis framställa yrkande om avslag. Utskottet har icke lämnat mina erinringar alldeles obeaktade — och jag tror knappast, att det kunde ske — men utskottet har icke ansett, att de betänkligheter, som kunde grundas på konstitutionella hänsyn, vore av den betydelse i detta sammanhang, att de skulle förhindra den rent tekniska reform, som här föreslås. Jag vill stryka under, att utskottet tydligt uttalat att tekniska hänsyn icke få falla utslaget, då det blir fråga om den konstitutionella innebörden av en budgetbehandling. Jag är icke säker på att utskottet kan vidhålla den ståndpunkten utan det förhåller sig nog tvärtom så, att avsikten och verkligheten icke alltid komma till överensstämma.

Kammaren erinrar sig, att det t. ex. i fråga om den ekklesiastika boställsordningen var mycket stor divergens mellan avsikt och verklighet. I den frågan hade man en avsikt. I statsutskottet har man i detta fall ingen avsikt alls i de konstitutionella tingen, och det är litet svårt att veta på förhand, om de tekniska reformer man förordar, icke komma att ha någon verkan på de konstitutionella frågor, på vilka man icke inlåter sig.

Erfarenheten visar också, såvitt jag kan förstå, att riksdagen under senare årtionden varit inne på vägar, som mer och mer leda till betänkliga resultat.

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)

Jag skall icke upptaga tiden länge med att ingående dryfta dessa frågor, men då jag anser, att det är nödvändigt att åtminstone någon gång rikta uppmärksamheten på vad det här gäller, skall jag be att få taga upp två spörsmål, som redan ha blivit avgjorda och vilkas betydelse ur konstitutionell synpunkt också förnekades, när de avgjordes.

Jag erinrar först om att den stora reform, som företogs 1911 i budgetens uppställning, sedermera följdes av åtskilliga andra reformer. En sådan reform, som till synes var mycket obetydlig och inskränkt till rent teknisk karaktär, var den, som innebar, att de s. k. huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder avskaffades. Den regering, som föreslog den reformen i början av 1920-talet blev sedermera, efter vad jag tror mig veta, ganska ångerköpt. Jag är icke alls säker på att nuvarande regeringen har någon vidare känsla av vad huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder kunde haft att betyda, men det är alldeles säkert, att avskaffandet av dem medförde konsekvenser, som man från början inte tänkte på — ja, tänkte på är kanske inte rätta uttrycket, ty jag tillät mig att rikta uppmärksamheten därpå. Konsekvensen av reformen blev, att hela den uppgörelse mellan Kungl. Maj:t och riksdagen, som kom till stånd 1840—1841 och på vilken hela vår budgetbehandling vilade och vilar, upphörde att gälla. Därmed återkommo vi till det konstitutionella tillstånd, som rådde före 1840—1841 med ovisshet på alla håll i fråga om Kungl. Maj:ts makt över besparingarna liksom i frågan vad som var besparingar. Det hjälper i det fallet icke med några tekniska utredningar, några tekniska reformer, några tekniska anordningar; frågan vad som är besparing konstitutionellt sett och vilken makt Kungl. Maj:t har över dessa besparingar är efter statsutskottets tanke tydligen alldeles oberoende av tekniken och måste besvaras efter andra grunder. Men när man, utan att tänka på det, till följd av den tekniska anordningen upphävdde de konstitutionella bestämmelser, som lågo till grund för avgörandet av denna fråga, måste jag säga, att den tekniska reformen ändå hade konstitutionella konsekvenser, fastän man icke tänkte på eller önskade desamma.

Det andra, som jag vill erinra om, är, att man för några år sedan tog bort beteckningen »förslagsanslag högst» och satte dessa anslag tillsammans med de förut obetecknade anslag, som voro bestämda anslag. Dessa bestämda anslag och de gamla förslagsanslagen högst kunna nu kallas för obetecknade anslag i staten. Vad gäller om dessa obetecknade anslag? Vad gäller angående möjligheterna av besparingar på dem och disposition av där uppkommande besparingar? Jag tillåter mig, herr talman, understryka, att det inte hjälper med de tekniska anordningar, som finnas rörande besparingarnas överförande i räkenskapen — månadsvis eller årsvis, mest månadsvis — till statsverkets kassafond. Det är en teknisk åtgärd. Frågan vad som finns eller inte finns i besparingsväg är därav oberoende.

När vi nu ha de obetecknade anslagen, som i sig innesluta de gamla, likaledes obetecknade fasta anslagen, är den naturliga följden, att förslagsanslagen högst ha övergått till bestämda anslag. Vi ha inte den benämningen kvar, men saken finns, och det kunna vi inte komma ifrån. Det är två fall, då en sådan där till synes tekniskt nyttig, bra och ofarlig reform har genomförts men med konsekvenser, som vi i denna stund inte kunna överblicka och inte heller ha velat överblicka.

Nu säger utskottet, att vi bara skola fullfölja en reform, som länge pågått, och att »härigenom i stort sett allenast fullföljes det tillvägagångssätt, som riksdagen under de senaste åren i allt vidare utsträckning tillämpat». — Ja, det är lika sant som det är sagt. Men det är just därför, som jag ville åtminstone en gång hava uttalat, att det är ganska mycken fara å färde att fort-

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)
 sätta på denna väg. Utskottet självt har en liten känsla härav, då det omedelbart tillägger, att utskottet icke kan dela de farhågor, som jag uttalat i min motion, och sedan fortsätter: »Dock vill utskottet betona, att vid genomförandet av den nya uppställningen och anslagsredovisningen i detalj försiktighet bör iakttagas särskilt i sådana fall, där en omläggning skulle kunna föra med sig jämkningar även i sakligt hänseende såsom exempelvis beträffande redovisningen av universitetens tillgångar och anslagsmedel.» Man har gjort denna lilla reservation, därför att universiteten gjort vissa erinringar. Men jag frågar mig: på vad sätt kan denna försiktighet iakttagas, när man inte gjort klart för sig, vad det är för konstitutionella synpunkter och hänsyn, som man bör beakta?

Under sådana förhållanden skall jag tillåta mig att gå in på två spørsmål i den reformfråga, som nu föreligger. Jag skall blott taga upp dessa två punkter, ehuru det finns åtskilliga andra; men jag skall inskränka mig till dem, som äro väsentliga.

Den stora reform — om jag nu får beteckna den som en stor reform, då alla tekniska reformer äro små, och de anges här också såsom små — den tekniska reform, som nu närmast äsyftas, består i att man tar bort de extra anslagen. Ämbetsverken hade i sitt betänkande förklarat, att frågan om extra anslag spelade förr en roll, därför att det var olika konstitutionella synpunkter och hänsyn, som då funnos; men de finnas inte längre. Ja, jag vet verkligen inte, varpå ämbetsverken stödjade denna sin uppfattning. Det är ett påstående, som departementschefen upptagit, men det är inte sant. Även om de gamla motsatta meningarna om betydelsen av extra anslag inte längre ha samma aktualitet, så finns det dock en konstitutionell, bestämd gräns och skillnad, som inte är betydelselös. Jag erinrar om att uttrycken ordinarie anslag och extra anslag äro en nyare uppfinning, som tillkommit i senare tid — relativt senare tid, när jag går ut ifrån 1809. Från början hade man den ordinarie staten och den extra staten. Sedermera förde man ihop dessa båda stater men skilde på ordinarie anslag och extra anslag i två kolumner, alldeles som vi ha i den nuvarande uppställningen. Dessa extra anslag äro ingenting annat än en fortsättning av anslagen på den extra staten.

I den föreliggande kungl. propositionen finns det en liten reminiscens härav, en reminiscens, som när den införes i den nya ordningen blir totalt vilseledande. På tredje huvudtiteln i den kungl. propositionens bilaga angående staten står det under rubriken »Sveriges representation i utlandet» bland annat: »1. Avlöningar och ortstillägg åt personal å ordinarie och extra stat m. m., förslagsanslag.» Visst kan man använda uttrycket extra stat om sådana stater, som Kungl. Maj:t fastställer. Om Kungl. Maj:t vill kalla dem för ordinarie eller extra, är Kungl. Maj:ts sak. Uttrycket extra stat i detta sammanhang hänför sig till riksdagens budgetbehandling, och nu vill man, sedan man förut tagit bort begreppet extra stat, även taga bort skillnaden mellan ordinarie och extra anslag. Det kan man ju mycket väl göra. Men skall detta uttryck stå kvar, frågar man sig givetvis ur riksdagens synpunkt: Vad menas här med den extra staten? Att det kan finnas och fortfarande skall finnas extraordinarie befattningshavare, den saken är klar. Det är inte detsamma som extra stat, om man betänker, att detta är ett konstitutionellt och icke ett tekniskt uttryck. Vad är det då, som karakteriserar de extra anslagen i jämförelse med de ordinarie? Jo, den gamla regeln kan mycket kort utkristalliseras så, att ett extra anslag är ett sådant anslag, som icke kommer att utgå ett följande år, om det icke för det året särskilt föreslås och provas. Med andra ord: Alla dessa extra anslag måste varje år av riksdagen provas. Avskaffar man de extra anslagen, betyder detta kort och gott,

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)

att dessa anslag komma att behandlas som om de vore ordinarie, alldeles oavsett vad de ha för syfte och ändamål. De skola då upptagas i staten bland övriga anslag liksom de ordinarie, om det inte väckes något särskilt förslag om deras avskaffande. Det är dock en väsentlig skillnad mellan att ett anslag upptages, oavsett om det inte föreligger något förslag, och om ett anslag upptages endast om förslag därom framlägges och bifalles. Vad betyder det, att man varje år skall taga under omprövning, om de extra anslagen behövas eller inte? Det betyder, att man varje år skall taga under övervägande, huruvida en besparing där kan göras, huruvida det är behövt att fortfarande ha anslaget kvar. Men det betyder också en fråga, huruvida man inte bör låta detta anslag övergå till ordinarie. Grunden för upptagandet av de extra anslagen är att man vill experimentera: man vill pröva och se, hur de verka.

Nu kan man naturligtvis taga bort denna skillnad och sedan låta anslagen behandlas, som om de vore ordinarie — om vi skola begagna den gamla terminologien. Men jag kan inte finna, att det är någon välsignelse med det eller någon trygghet för riksdagen. Och hur ställer det sig, om 109 § regeringsformen skulle komma att tillämpas, vilket ju numera inte alls är utslutet. Riksdagen avslår ett kungl. förslag, och det blir riksdagsupplösning i maj. Någon stat kommer icke till stånd för nästkommande budgetår från den 1 juli. Då säger lagen, att den gamla staten skall gälla. Det har alltid ansetts, att man då inte kan för det nya året behålla de extra anslagen för året förut. Nu skulle hädanefter de fortfarande finnas kvar. Då vi inte ha någon skillnad mellan ordinarie och de hittillsvarande extra anslagen, komma de senare att under det nya året utgöra besparingar, över vilka Kungl. Maj:t förfogar. Det har aldrig varit meningen.

Om man vill ha möjlighet att skilja på anslag för olika behov, får man på en annan väg komma tillbaka till den, och det är, mina herrar, vad statsutskottet gör. Utskottet säger nämligen: »Jämväl å omkostnadsstaterna lära emellertid speciella medelsbehov, vilka icke äro av mera stadigvarande art, böra upptagas under särskilda poster för att därigenom utmärka den skillnad mellan utgifter av mera stadigvarande och av tillfällig art, vilken uppdelning numera torde hava i viss mån ersatt anslagens indelning i ordinarie och extra.» — »I viss mån ersatt» — ja, det är i själva verket både en sanning och en sanning med modifikation. Den har i viss mån ersatt skillnaden mellan ordinarie och extra anslag. Varför? Jo, därför att man aldrig har fullföljt den tanke, som låg bakom de extra anslagen, att man skulle upptaga detta spörsmål till avgörande: Skola vi överföra anslaget till den ordinarie staten eller icke? Hur länge skola vi ha det såsom extra? Ja, det är i praxis mycket ovisst, och i realiteten har det ställt sig så, att en mängd extra anslag fortfarande hållits såsom extra, fastän ingen människa tänkt på att ändra dem. Ur bokföringssynpunkt ha de övergått till ordinarie, ehuru de ur budgetsynpunkt fortfarande stå som extra.

Är det inte en vida enklare väg än att kasta ut barnet med badvattnet att i stället göra en reform av riksdagens och statsutskottets eget arbete här och inrikta sig på att till ordinarie överföra sådana extra anslag, som inte längre ha en tillfällig karaktär? Skall man föra in dem på en bakväg, vet jag inte, vad reformen skall tjäna till annat än ur den där s. k. tekniska synpunkten, att man inte vill ha två kolumner. Det är naturligtvis mer än detta, som ligger bakom, men detta är nu en av de punkter, som jag ville betona. Jag menar, att borttagandet av de extra anslagen framför allt är en konstitutionell och icke en teknisk fråga. Att frågan tillika har teknisk betydelse, förändrar inte saken ett spår.

Det andra spörsmål, som jag ville beröra, är frågan om avlöningarna. Nu

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)

är ju den genomgående tekniken här, att man för de olika verken och myndigheterna gör en uppdelning i två sammanfattande anslag: »avlöningar, förslagsanslag» och »omkostnader, förslagsanslag». Denna uppdelning mellan avlöningar och omkostnader, som här föreslås, har förut inte ägt rum. I och för sig kan man naturligtvis inte ha någonting emot den, men frågan är, huruvida inte där kunna uppstå konstitutionella konsekvenser. Jag skall tillåta mig att i det sammanhanget påpeka, vad utskottet säger på sid. 14 om avlöningarna till ordinarie befattningshavare och befattningshavare å extra stat. Jag vill anmärka, att det är felaktigt att framdeles behålla denna beteckning, ehuru den är förklarlig och försvarlig i år, då vi ännu ha den. Emellertid säger utskottet på sid. 14: »att avlöningarna till ordinarie befattningshavare och befattningshavare å extra stat framdeles beräknas med utgångspunkt från högsta tillämpliga löneklassen inom den lönegrad, i vilken befattningshavaren enligt avlöningsreglementet blivit placerad». Framdeles skola således avlöningarna för hela denna post beräknas efter det belopp, som blir summan av alla de högsta löneklasserna inom de lönegrader, till vilka vederbörande befattningshavare hör, oavsett om han faktiskt befinner sig i denna löneklass eller inte. Det är ungefär som det var 1840—1841 och ända till den nya »diverseskåpsreformens» genomförande. Kammaren vet ju, att med diverseskåpsreformen menar man det moderna avlöningsreglementet, som har hyllor och fack, där man stoppar in å ena sidan vissa belopp och å andra sidan vissa befattningshavare, huller om buller, alldeles oavsett om det kan vara lämpligt i det särskilda fallet eller inte. Det förhöll sig så, att de avlöningar, som tidigare upptogs, voro beräknade och möjliga, och om de icke utgingo uppstod en besparing. Över denna besparing förfogade Kungl. Maj:t. Ämbetsverken ha berört frågan om ämbetsmännens ställning, som jag inte nu skall gå in på, ehuru den sammanhänger härmed. Emellertid kan man inte säga, att någon förändring i nyssnämnda avseende har inträffat, principiellt och konstitutionellt, genom de förändringar, som skett, men saken har fördunklats genom de tekniska reformerna. När man nu hittills har satt avlöningar och omkostnader för ett verk under ett gemensamt förslagsanslag, kan detta konstitutionellt icke betyda annat än att det är ett blandat anslag, ett sammansatt anslag av olika sådana — tekniskt må det sedan betyda vad det vill. När däri ingå just sådana tydliga och klara förslagsanslag som för omkostnader, ha de bibehållit sin karaktär. Men vilken karaktär får detta allmänna anslag för ett verk med hänsyn till däri ingående löner? Jo, denna fråga kan vara rätt så svår att besvara, och den är också efter nu gällande rätt ganska svår att besvara. Med den ordning, som nu finnes, kan man stanna vid att här föreligger en viss möjlighet för att Kungl. Maj:ts makt över sådana besparingar blivit begränsad. I samma mån som man nu skiljer dem åt och tager upp avlöningarna som en sammanfattande titel med uteslutande av avlöningsbeloppen, och därunder intar — såvitt jag fattat saken rätt, och jag skulle tro, att jag gjort det — även avlöningar, som inte alls avse ordinarie befattningar utan som varit på extra stat, blir ju följden den, att dessa avlöningsbelopp dels bli fasta och dels bli mera växlande och beroende av omständigheterna. Men förslagsanslagskaraktären på hela det sammanfattande anslaget kommer då att koncentreras på den del, som är så här växlande och tillfällig, men däremot icke på den andra. Följer man nu statsutskottet och tager upp den högsta löneklassen, blir följden, att de besparingar, som uppstå, konstitutionellt disponeras av Kungl. Maj:t under det löpande året med mycket högre belopp, än eljest vore fallet.

Till sist kan jag icke underlåta att beröra någonting, varom man naturligtvis kan säga: »Ja, det där är ju teori och ingenting annat än grå teori.» Så länge vi ha ett så gott förhållande mellan Kungl. Maj:t och riksdag — det är

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)

ju i varje fall relativt gott — så är det ingen fara, utan man kan göra ungefär som man vill. Det spelar ingen roll. Men jag är inte alldeles säker på, att det tillståndet alltid kommer att fortfara, och jag är heller inte alldeles säker på, att ens under den allra närmaste tiden framåt hela vårt partiregeringssystem kommer att kunna stå sig. Men om partiväsendet inom riksdagen mer och mer faller sönder, om regeringarna så att säga komma att få gå sin egen väg, komma vi ändå så småningom till den punkt, där en regering har allehanda maktmöjligheter, som riksdagen lämnat ifrån sig och som riksdagen lämnade bort, därför att riksdagen regerade genom regeringen. Om detta upphör — ingen skall tro, att jag syftar på att det i Sverige skulle ske genom en revolution, men det kan upphöra genom omständigheternas makt — då äro vi tillbaka på den konstitutionellt tvistiga ståndpunkt, som vi intogo ända till 1840 och 1841 och som då löstes på ett ganska lyckligt sätt. Därför menar jag, att när man gör reformer, måste man tänka på de konstitutionella synpunkterna.

Till allra sist: vad är budgetens syfte? Departementschefen har i likhet med sina närmaste företrädare ända sedan 1900-talets början eller år 1910 och litet före denna tid behärskats av den uppfattningen och den föreställningen, att det egentligen är en finansteknisk anordning. Jag behärskas nu av en annan föreställning. Riksdagens befattning med budgeten är till icke för budgetens skull utan för förhållandet mellan riksdagen och Kungl. Maj:t. Därför är budgetens uppgörande inom riksdagen först och sist en konstitutionell angelägenhet. Först i andra hand kan det bli fråga om att vidtaga sådana tekniska reformer, som tillika kunna tillgodose de finansiella och tekniska synpunkterna. Men vi ha mer och mer levat oss in i den tron, att budgeten ingenting annat är än en finansiell översikt, som vi framför allt få behandla ur teknisk synpunkt. Utskottet säger också mycket riktigt, att man här har försökt att få en fullständig översikt, framför allt över statens utgifter, och alla dessa budgetreformer ha äsyftat att göra denna översikt klarare och fullständigare. Men, mina herrar, är inte detta en illusion? Kan verkligen vår nuvarande budget genom sin uppställning ge en klar överblick av vårt finansiella läge? Jag skall inte taga hänsyn till de kyrkliga utgifterna, eftersom många äro tveksamma, huruvida de äro av kyrklig eller statlig natur. Det är dock ett helt område. Låt mig emellertid endast tala om sådana utgifter som för fattigvård, folkskolor och andra skolor m. m. Komma dessa till synes i staten? Komma överhuvud taget till synes i staten alla de utgifter, som handhavas, beslutas och betalas av kommunerna på statligt uppdrag? Vi få ingen verklig överblick över statens verksamhet och kostnaderna för densamma, direkt och indirekt, utan att taga med dem, men då blir också hela denna tanke, att budgeten skall vara en finansiellt klar översikt — ja, herr talman, jag vill inte använda något starkare uttryck än att jag säger, att den blir en illusion. Jag tror därför, att det vore önskvärt, att allt detta lappande på budgeten ur tekniska synpunkter upphör, tills man fått se, vad det har för konstitutionella konsekvenser.

Ehuru jag inte hyser några som helst förhoppningar, att kammaren nu skall avslå det föreliggande förslaget, som av statsutskottet är tillstyrkt, så tror jag, med hänvisning till den motivering, som jag nu tillåtit mig lämna, att jag har fullt fog för mitt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets framställning.

Herr **Kvarnzellius**: Herr talman! Till en början var jag litet tveksam, huruvida jag skulle biträda det föreliggande förslaget eller inte. Men när jag kom närmare in i frågan, fann jag så övervägande skäl tala för ett bifall

Ang. uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. (Forts.)
till den reform, som är föreslagen av statsrådet och chefen för finansdepartementet, att jag lät mina betänkligheter fara.

Jag vill icke uppta en strid med herr Reuterskiöld i denna fråga ur konstitutionell synpunkt, ty det anser jag mig inte vara kompetent till. Men jag anser, att om man vill se frågan ur praktisk synpunkt, är det så många fördelar förenade med ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, att jag för min del obetingat ansluter mig till denna reform, och hemställer därför om bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. räntan å lån från vissa utlåningsfonder. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1934/1935 hade Kungl. Maj:t enligt det vid propositionen under rubriken »Utgifter för kapitalökning» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen medgiva, att beträffande lån, som beviljats eller kunde komma att beviljas från vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, kraftledningslånefonden, hemslöjdslånefonden, kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond, hantverkslånefonden, rederilånefonden, industrilånefonden eller statens kalkbrukslånefond, den årliga räntan finge från och med den 1 juli 1934 tills vidare utgå efter 4 $\frac{1}{2}$ procent, med iakttagande av de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade villkoren.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen hade statsutskottet behandlat denna framställning i vad densamma anginge vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, hantverkslånefonden, rederilånefonden och industrilånefonden.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 52, inom första kammaren av herr *E. Berling* m. fl., och den andra, nr 90, inom andra kammaren av herr *E. Svensson* i Landskrona m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att räntefoten å samtliga lån från statens bostadslånefond skulle tills vidare utgöra 4 procent;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 106, inom första kammaren av herrar *R. Berg* och *J. Hansson*, och den andra, nr 168, inom andra kammaren av herr *E. Hällgren* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta: 1) att från och med den 1 juli 1934 sänka räntan för de lån ur statens bostadslånefond, där räntan utginge med 5 procent till 4 $\frac{1}{2}$ procent; 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande de ytterligare åtgärder, exempelvis avskrivningar, som behövde vidtagas för beredande av lättnader för låntagare i statens bostadslånefond;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 51, inom första kammaren av herr *K. W. Bodin* m. fl., och den andra, nr 352, inom andra kammaren av

Ang. räntan å lån från vissa utlåningsfonder. (Forts.)

herr *A. J. Johansson* i Bro m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att å lånebelopp, lyftat ur vattenkraftslånefonden, skulle erläggas årlig ränta med högst 4 procent;

dels en inom andra kammaren av herr *E. Bengtsson* i Kullen väckt motion, nr 181, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att första stycket av punkt 2 av bestämmelserna för lån från vattenkraftslånefonden i kungörelsen den 19 december 1919 (nr 787) skulle hava följande lydelse:

»Över inkomna låneansökningar skall utlåtande av kommerskollegium inhämtas från vederbörande länsstyrelse ävensom, där så prövas erforderligt, från statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.»;

dels ock en inom första kammaren av herr *O. A. Nordborg* väckt motion, nr 219, däri hemställts, att den årliga räntan å lån från rederilånefonden skulle bestämmas till 4 procent.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, herrar Berlings m. fl. och Svenssons i Landskrona m. fl. motioner (I: 52 och II: 90) samt herrar Bergs och Hanssons samt Hällgrens m. fl. motioner (I: 106 och II: 168) i vad de avsåge sänkning av räntan å lån ur statens bostadslånefond ävensom med avslag å herrar Bodins m. fl., Johanssons i Bro m. fl. och Nordborgs motioner (I: 51 och 219 samt II: 352), måtte medgiva, att beträffande lån, som beviljats eller kunde komma att beviljas från statens bostadslånefond, vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, hantverksslånefonden, rederilånefonden eller industrilånefonden, den årliga räntan finge — beträffande lån ur statens bostadslånefond, i den mån den årliga räntan ej redan utginge efter lägre procentsats — från och med den 1 juli 1934 tills vidare utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent, med iakttagande av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1934 förordade villkoren;

II) att herrar Bergs och Hanssons samt Hällgrens m. fl. motioner (I: 106 och II: 168) i vad de avsåge ytterligare lättnader för låntagare ur statens bostadslånefond ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III) att herr Bengtssons i Kullen motion (II: 181) ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Berling: Herr talman, mina herrar! Det är i anledning av statsutskottets utlåtande över motionen nr 52 i första kammaren, som jag har begärt ordet. I denna motion föreslås, såsom framgår av densamma, en sänkning av räntorna å lån från statens bostadslånefond till 4 procent i stället för 5 respektive $4\frac{1}{2}$ procent, som i de flesta fall nu tillämpas.

Då bostadslånefonden på sin tid upplades, sökte statsmakterna animera kommunerna att vidtaga åtgärder till bostadsbristens avhjälpande bland annat genom bestämmelsen, att den räntesats, som komme att tillämpas, skulle vara lägre än den, som gällde i den allmänna länemarknaden. En hel del kommuner ställde sig också såsom förmedlare av dessa lån och iklädde sig borgensansvar.

Det är ju alldeles uppenbart, att om dessa principer varit grundläggande för bostadslånefondens uppläggning, är det inte mer än rimligt, om räntan nu sänkes till en annan räntesats, än vad som är bestämt, $4\frac{1}{2}$ å 5 procent, vilka räntesatser i nuvarande ränteläge få betraktas såsom toppräntor. Här är det visserligen närmast fråga om ett intresse för enskilda personer, för egnahemsbyggare och andra bostadsbyggare. Men det är givetvis även ett

Ang. räntan å lån från vissa utlåningsfonder. (Forts.)
 intresse för kommunerna, ty det är väl att märka, att det är dessa som ha tagit på sig hela risken för denna låneverksamhet. Staten löper inte den ringaste risk.

Jag kan nämna ett exempel från min egen stad, Hälsingborg, som för närvarande har lån i bostadslånefonden för en summa, som överstiger 3 miljoner kronor. På grund av oförmåga hos en del egnahemsbyggare och andra att behålla sina nybyggda fastigheter har staden under de senaste sju åren förorsakats en förlust av sammanlagt 70,000 kronor. Därtill kommer den omständigheten, att kommunerna få ha hela förvaltningsbördan för dessa lån. Om vederbörande låntagare få lättnader i fråga om räntan, så är det ju tydligt, att riskerna för dem att få gå ifrån sina hus i någon mån minskas. Därigenom minskas också risken för kommunerna. Det är således ett intresse både för kommuner och enskilda, att räntan sänkes till en rimlig nivå.

Nu finns det ju andra vägar att gå för kommunerna, och dessa vägar ha också för ett par städers vidkommande beträffs, nämligen att kommunerna helt enkelt taga upp lån i den fria lånemarknaden och inbetala sina skulder till bostadslånefonden. Med de räntesatser, som nu äro gällande, behöva dessa lån icke betinga en ränta, som uppgår ens till 4 procent. Det kan måhända sägas, att det under sådana förhållanden inte finns någon särskild anledning att tillmötesgå motionärerna. Men om riksdagen hade kunnat gå med på motionärernas förslag om en sänkning till 4 procent, så skulle säkerligen en hel del kommuner icke brytt sig om de omplaceringar av lån, som nu säkerligen i mycket stor utsträckning komma att göras. Huruvida det ur statens synpunkt är ett intresse, att kommunerna på en gång betala in dessa lån, därom vill jag inte yttra mig.

Det är ju tydligt, att det efter statsutskottets enhälliga ståndpunktstagande inte tjänar något till att göra något yrkande om bifall till motionen. Statsutskottet har ju visat ett visst tillmötesgående mot motionärerna genom att föreslå en sänkning med en halv procent, och en motionär får ju vara tacksam för ett dylikt tillmötesgående. Det är bara skada, att effekten av detta kompromissförslag icke blir den som motionären och utskottet ha åsyftat.

Jag har, herr talman, ansett mig böra göra dessa erinringar, innan utskottets förslag kommer att bifallas. Något yrkande har jag icke.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlå-
 tande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån till statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal jämte en i ämnet väckt motion;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa egnahemslån från statens vattenfallsverk;

nr 83, i anledning av väckt motion angående ändring i sträckningen av statsbanan förbi Södertälje; samt

nr 84, i anledning av väckta motioner om byggande av en statsbana mellan Heby och Horndal.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlå-
 tande nr 27, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och för-
 valtning.

Ang. räntan å lån från vissa utlåningsfonder. (Forts.)

För verkställande av ifrågavarande granskning hade utskottet tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 10 januari 1933, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för fullmäktiges i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* de av vederbörande revisorer avgivna berättelserna om verkställd granskning av riksbankens såväl huvudkontors som samtliga avdelningskontors i orterna förvaltning under år 1932, *dels* ock fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1933 ävensom de redogörelser, som av styrelserna för riksbankens avdelningskontor lämnats i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet till en början lämnat en redogörelse för riksbankens valutapolitik under år 1933 ävensom meddelat vissa uppgifter rörande den ekonomiska utvecklingen i Sverige under nämnda år. Utskottet hade sedermera för egen del gjort vissa uttalanden i förstnämnda fråga, varefter utskottet anfört:

»Utan att ingå på frågan om riktlinjerna för vår penningpolitik under den närmaste framtiden, till vilken fråga utskottet torde få anledning att framdeles i annat sammanhang återkomma, har utskottet nu endast velat, på sätt här skett, vad som förekommit beträffande riksbankens valutapolitik under den tid, utskottets granskning omfattat, för riksdagen omförmäla.»

Herr von Heland: Herr talman! I de föregående år fastställda riktlinjerna för riksbankens penningpolitik framhölls det bland annat, att en låg räntenivå vore av stor betydelse för näringslivet, och vidare, att samarbete mellan olika finansiella institutioner vore önskvärt framför allt med tanke på räntepolitiken.

Jag vill med hänsyn till dessa riktlinjer uttala mitt beklagande av att affärsbanker och sparbanker så länge dröjde med att följa den diskontosänkning, som riksbanken verkställde den 1 juni 1933. Detta torde visa, att man icke har tillräckliga eller icke har använt tillräckliga medel att förmå olika finansiella institutioner att följa riksdagens direktiv beträffande penningpolitiken. Jag vill med anledning därav framställa det önskemålet, att bankofullmäktige och bankoutskottet måtte taga detta spörsmål under övervägande, så att man i framtiden kan hoppas på att riksdagens direktiv beträffande de penningpolitiska åtgärderna komma att följas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottet hade i förevarande punkt gjort vissa uttalanden i fråga om bokföringen av riksbankens guld och utländska valutor m. m., därvid utskottet bland annat anfört, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot de principer, som av fullmäktige lagts till grund för beräkningen av riksbankens vinst för år 1933, samt att utskottet icke heller hade något att erinra mot att de kursskillnader, som i förhållande till de tillämpade bokföringskurserna uppkommit vid köp och försäljning av guld och valutor, upptagits å ett särskilt kursdifferenskonto, vars saldo i sin helhet balanserats såsom en tillgång.

Ang. riksbankens valutapolitik.

Ang. riksbankens kursdifferenskonto m. m.

Ang. riksbankens kursdifferenskonto m. m. (Forts.)

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Stendahl, Ernfors, Forssell, Leffler* och *Svedman* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits. I det av reservanternas föreslagna yttrandet hade bland annat uttalats, att utskottet förutsatte, att sådan rättelse komme att vidtagas i bokslutet för år 1933, att det såsom vinst åt den utländska rörelsen redovisade beloppet, uppgående till kr. 1,561,526:05, tillgodofördes kursdifferenskontot.

Herr Stendahl: Herr talman! Till denna punkt är fogad en reservation utav en del av utskottets medlemmar. Reservanternas uppfattning är i hudsak följande.

Om man jämför 1933 års bokslut med bokslutet för 1932, så finner man, att dessa bokslut icke äro uppgjorda efter samma principer, något som ju givetvis ger anledning till att granska, i vad mån dessa bokslutsprinciper skilja sig från varandra och vad som kan bli följden av en dylik ändring av principerna för uppläggningsen av bokslutet.

I 1932 års bokslut hade riksbanksfullmäktige för avskrivningar avsatt cirka 6,300,000 kronor. I detta belopp ingick bl. a. hela vinsten på riksbankens utrikesrörelse. Denna avskrivning på 6,300,000 kronor gottskrevs direkt kursdifferenskontot, vilket vid det tillfälle, då avskrivningarna verkställdes, uppgick till ungefär 25 miljoner kronor. När man sedan tittar på 1933 års bokslut, så finner man, att riksbanksfullmäktige med frångående av den princip, som tillämpades 1932, att icke upptaga någon vinst på utrikesrörelsen, upptagit sådan vinst men dessutom underlåtit, i motsats till vad som skedde 1932, att av vinsten på den egentliga bankrörelsen taga något belopp — jag tror det var bortåt fyra och en halv miljon, som togs 1932 — för att stärka kursdifferenskontot, vilket under årets lopp från ungefär 25 miljoner sprungit upp till över 100 miljoner. Det torde icke vara överdrivet, om man säger, att 1932 års bokslut var uppgjort efter betydligt försiktigare linjer än 1933 års bokslut är, och enligt reservanternas mening finns det ingen befogad anledning för riksbanken, när riskmomentet, genom att kursdifferenskontot mer än fyrdubblats, väsentligt ökats, att frångå 1932 års försiktiga linjer. Så mycket mindre borde fullmäktige gjort detta, som inom fullmäktige det icke sagnades varnande röster.

Jag skall villigt medge, att varken den av reservanternas intagna ståndpunkten eller den ståndpunkt, som hävdats av de försiktiga inom riksbanksfullmäktige, är genomgående logisk, ty skulle man taga saken riktigt strängt, måste, såvitt jag förstår, följden bli den, att så länge man har med så oerhörda risker att göra, som riksbanken för närvarande måste ha och taga, så länge valutapolitiken föres så, som sker och som den åtminstone enligt min uppfattning måste föras, är det mycket tvivelaktigt, om det kan vara försvarbart att överhuvud taget använda någonting av riksbankens vinst för annat än konsolidering av riksbankens ställning och i första hand då till avskrivningar på kursdifferenskontot. Jag vågar ifrågasätta, huruvida det kan anses riktigt, att så länge man icke har avvecklat kursdifferenskontot eller åtminstone är bergsäker på att någon förlust på den valutapolitik, som vi måste föra, icke skall uppstå, överhuvud taget disponera någonting av riksbankens vinst för budgetära ändamål. Men å andra sidan får man ju ta en viss hänsyn till att tiderna äro bistra och att det möjligen kan försvaras att överföra en viss del av vinsten till disposition för budgetära ändamål. En sak är emellertid enligt reservanternas uppfattning alldeles ofrånkomlig, och det är, att för att man skall kunna redovisa en vinst på en viss del av rörelsen, skall vinsten icke endast vara beräknad, utan den skall vara intjänad, och

Ang. riksbankens kursdifferenskonto m. m. (Forts.)

effektivt intjänad blir, såvitt jag förstår, icke vinsten på riksbankens utrikesrörelse, förrän de stora risker, riksbanken iklätt sig genom uppköp av guld och utländska valutor, äro avvecklade.

I utskottets uttalande står det, att detta kursdifferenskonto på 102 miljoner kronor icke är så farligt, därför att om man sålde guldet, skulle det bara bli en differens på 2 miljoner kronor eller något i den stilen. Naturligtvis kan man sälja sitt guldförråd, men man kan inte sälja det mot svenska kronor, utan om man skall sälja det, ikläder sig banken en annan risk, då man blir tvungen att taga ett annat värdeobjekt än guld, som är minst lika riskabelt som guld, och då är man icke hjälpt med att man flyttat över sin risk från ett objekt till ett annat. Totalresultatet, att risk föreligger, finns fortfarande.

Herr talman! Detta är huvudorsakerna till att reservanterna velat påpeka detta förhållande. Vi tycka icke, att detta förfaringssätt, som här är praktiserat — att för budgetära ändamål redovisa en vinst på utrikesrörelsen, innan denna vinst faktiskt är verkligen intjänad, d. v. s. innan riskmomentet är avvecklat — kan vara försvarbart, och vi ha således ansett, att den vinst, man här har redovisat på utrikesrörelsen, 1,561,000 kronor, icke borde varit upptagen som vinst i bokslutet. Det är detta, vi ha velat anmäla.

Det är ju självklart, att jag i detta sammanhang icke kan göra något yrkande.

Herr Åkerberg: Herr talman! Då den föregående talaren icke har gjort något yrkande och det för övrigt är självklart, att reservanterna icke kunna ha något yrkande, skulle man kanske icke behöva diskutera saken så mycket. Jag vill i alla händelser säga beträffande detta kursdifferenskonto, att man kan ju ha olika meningar om huruvida det överhuvud taget behövde finnas, och vi kunde ju läsa en artikel i går i en av våra större tidningar av en av våra mera berömda nationalekonomer, som uttalade den meningen, att ett sådant kursdifferenskonto var en överflödigt omgång. Själv hade jag också från början den meningen. Han menade, att guldet och de utländska valutorna skulle kunna bokföras till de pris, de hade kostat i anskaffning. Men jag tror, att den ärade skribenten har bortsett från bestämmelserna i banklagen om att bankofullmäktige äro förpliktade att föra det guld, som finns i riksbanken, efter ett visst pris, 2,480 kronor per kilogram. Nå, det är ju mera en formsak, hur man förfar i detta avseende; det, som går bort genom nedskrivningen av värdet, kommer ju tillbaka genom att hela saldot på kursdifferenskontot föres som en tillgång.

Huruvida försiktigheten kräver, att man icke beräknar någon vinst på utrikesrörelsen, kan man ju ha delade meningar om, och den siste talaren insåg själv den yttersta konsekvensen av sin ståndpunkt, när han antydde möjligheten, att man under sådana förhållanden icke skulle ha rätt att beräkna någon vinst alls på riksbankens verksamhet. Men det är klart, att en affärsman, om han handlar med olika sorters varor och får vinst på den ena sorten och förlust på den andra, slår ihop dem. Han räknar inte t. ex., om det är en frukthandlare, särskild vinst på päron och särskild förlust på äpplen, utan han beräknar genomsnittet på det hela, och så vore väl rimligt, att man gjorde även i detta fall. Å andra sidan måste man fråga, hur länge i så fall riksbanken skall hålla på att icke räkna med någon vinst. Den kan ju få hålla på med nuvarande valutapolitik i årtionden framåt, och skulle man följa herr Stendahls anvisning, skulle man, så länge ovissheten beträffande värdet av dessa utländska valutatilgångar och detta guldförråd icke är hävd, icke ha rätt att med säkerhet räkna med någon vinst.

Med den ståndpunkt, som reservanterna ha intagit, då de medge, att vinst

Ang. riksbankens kursdifferenskonto m. m. (Forts.)
 får räknas på den del av verksamheten, som icke har med utrikesrörelsen att göra, hamna de emellertid i en inkonsekvens. Det är icke på det viset, att denna vinst på utrikesrörelsen har uppstått, som herr Stendahl antydde, genom köp och försäljning av valutor. På den verksamheten har ju icke någon vinst beräknats. Den vinst, som har uppkommit, har utfallit i form av räntor på riksbankens placeringar i utländska banker. Enligt riksdagens direktiv i föl har vår valutapolitik framför allt måst gå ut på att riksbanken uppköper utländska valutor, i synnerhet pund. Dessa valutatillgångar måste på något sätt placeras. En stor del har omvandlats i guld, men en betydande del har förvandlats i engelska skattkamarväxlar, som ge en ränta av ända upp till $\frac{3}{4}$ procent, och en del har placerats i utländska affärsväxlar. Jag kan inte se, att det finns någon anledning att icke betrakta dessa räntor som en vinst, när riksbanken enligt herr Stendahls och de övriga reservanternas uppfattning har rätt att räkna ränta på svenska statsobligationer som vinst. Jag har här riksbanksrapportens uppgift över riksbankens metalliska kassa och sedelutgivning. Den är visserligen för den 15 mars, men det torde inte ha skett stora förändringar sedan dess. Det fanns då i svenska statspapper placerade 201 miljoner i runt tal, i utrikes växlar 306 miljoner och i fordringar hos utländska banker eller bankirer 202 miljoner. Den ränta, som utfaller på dessa 201 miljoner, som äro placerade i svenska statspapper, har man enligt reservanternas mening rätt att upptaga som vinst, men däremot inte räntan på de utrikes växlarna. Jag kan inte se någon konsekvens i detta. Riksbanken skulle ju rent affärsmässigt kunna placera dessa penningar, som finnas i utrikesväxlarna och i de utländska bankerna, i svenska statspapper, och då gäve de ju en betydligt större inkomst.

Jag har ingenting mer att anföra. Jag kan icke inse, att det finns någon anledning att betrakta den vinstberäkning, som riksbanksfullmäktige här ha gjort, som i någon mån överdrivet optimistisk. Det finns ju många, som ha den uppfattningen — och den tanken har t. o. m. framkastats i utskottet — att riksbanken genom försäljning av sina guld- och valutatillgångar skulle inkassera en betydligt större vinst. Detta skulle vara en äventyrlighet, och det skulle framför allt strida mot de valutapolitiska direktiv, som riksdagen gav i föl. Den beräkning, som har gjorts, ligger på det försiktiga planet, och jag tycker inte, att vad reservanterna anfört är ägnat att rubba den uppfattningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades den under behandling varande punkten till handlingarna.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 5.

I denna punkt hade utskottet anmält, att utskottet vid granskning av ovan nämnda protokoll och berättelser i övrigt ej funnit något förhållande, som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *Stendahl*, *Ernfors*, *Forssell*, *Leffler* och *Svedman*, vilka ansett, att i utskottets utlåtande jämväl bort inflyta en punkt av den lydelse, reservationen visade.

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)

Reservationen berörde ett av fullmäktige i riksbanken enligt protokoll den 21 december 1933 fattat beslut angående beräkningen av riksbankens vinst för år 1934 och slutade med följande uttalande:

»För egen del finner utskottet anmärkningsvärt, att efter det fullmäktige i slutet av november 1933 till finansdepartementet avgivit en beräkning av riksbanksvinsten för år 1934 och därvid icke upptagit någon inkomst å utrikesrörelsen, en månad senare — till synes för att tillgodose önskemål om största möjliga bidrag från riksbanken för täckande av budgetbehoven — uppräknig av riksbankens vinst skett genom tillägg av bl. a. beräknat överskott å den utländska rörelsen. Utan att här upptaga frågan om lämpligheten av att, innan kursdifferenskontot slutligt reglerats, redovisa vinst å nämnda rörelse — i vilket avseende må hänvisas till den under punkten 2 härövan avgivna reservationen — har utskottet velat vad i detta ärende förekommit för riksdagen omförmåla.»

Herr Stendahl: Herr talman! Även under denna punkt ha en del av utskottets medlemmar anfört en reservation, vilken jag skall be att i korthet få redogöra för.

Enligt fullmäktiges protokoll av den 21 november 1933 gjordes en inkomstberäkning över hur man trodde, att riksbankens vinst för 1934 skulle utfalla, och man kom då till det resultatet, att man rapporterade till finansministern, att för år 1934 skulle riksbanken för budgetära ändamål kunna ställa till finansdepartementets förfogande 3,940,000 kronor, således ett högst väsentligt mindre belopp, än som ställts till förfogande 1933. Vidare är det anmärkningsvärt, att i denna beräkning ha fullmäktige frångått de principer, vilka de tillämpade för sitt bokslut 1933, därigenom att de i denna förkalkyl för 1934 *icke* tagit upp vinst på utrikesrörelsen. Här har man alltså gått tillbaka till de principer, som följdes vid 1932 års bokslut, och emot ett dylikt förfarande ha själfvallet mina medreservanter och jag själf icke någonting att invända. Men när man ifrån finansdepartementet lät fullmäktige veta, att man icke kunde vara belåten med en sådan försiktig inkomstberäkning, därför att man behöfve medel och inte ansåg sig nöjd med den nu av fullmäktige gjorda beräkningen, så räknade fullmäktige upp den beräknade vinsten ifrån 3,940,000 kronor till c:a 7,700,000 kronor. Den uppräknigen göres på det sättet, att man i första hand säger, att vi inte behöva bland omkostnaderna för 1934 taga upp 800,000 kronor för nybyggnad av ett sedeltryckeri — ett förfaringssätt, mot vilket reservanterna icke ha någonting att anmärka i och för sig — och vi räkna med att vi för 1934 skola få en vinst på utrikesrörelsen på 3 miljoner kronor, d. v. s. ungefär den dubbla vinsten emot vad man, såvitt jag förstår, har haft på utrikesrörelsen under både 1932 och 1933. Mot ett dylikt förfaringssätt gälla enligt reservanternas uppfattning precis samma invändningar, som de, vilka jag tidigare har fört till tals under punkt 2.

Jag skulle till bankoutskottets ärade ordförande, när han, såvitt jag förstod, tyckte, att om man flyttade över sitt utländska tillgodohavande ifrån guld eller pund till skattkamarväxlar i pund så skulle man gott kunna upptaga vinsten på utrikesrörelsen, vilja säga, att, enligt min uppfattning kan man icke göra detta, därför att, vare sig man har sina utländska tillgodohavanden i guld eller pund eller i skattkamarväxlar, så är riskmomentet detsamma, och det är detta riskmoment, som skulle motivera, att man skulle iakttaga försiktighet och icke disponera över beräknade vinster, utan endast redovisa verkliga intjänta vinster.

Sedan blev jag häpen, när utskottets ärade ordförande visst ville göra gällande, att det finns väl ingen anledning, varför inte Sveriges riksbank skulle

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)
kunna sköta sin politik på det sättet, att den lade sig till med den egna statens obligationer i högst väsentlig grad. Ja, är det så, att det är meningen, att Sveriges riksbanks huvudsakliga tillgångar inom kort tid skola bli det egna landets obligationer, så äro vi mycket snart inne på linjer, som under årtal ha följts av ekonomiskt sett sekundära balkanstater och med dem jämförbara stater, och vi få väl ändå be till en mild försyn, att vi måtte bli bevarade från en dylik finanspolitik.

Herr talman, vad jag sålunda har att säga på denna punkt — utöver denna replik till bankoutskottets ordförande, som jag lika gärna kunde göra under denna punkt som under den föregående, för att spara både kammaren och mig själv besväret att begära ordet för många gånger — sammanfaller naturligtvis helt och hållet med vad som sagts under den föregående punkten, och jag har således här liksom vid föregående tillfälle ingenting annat att göra än att yrka, att punkten lägges till handlingarna.

Herr Larsson, Viktor: Herr talman! Jag anser mig böra lämna några upplysningar i anledning av vad reservanterna ha anfört i den föredragna punkten.

Reservanterna ha tydligen missuppfattat hela situationen, eftersom de göra gällande, att riksbanksfullmäktige, efter att först i november månad ha lämnat besked till finansministern, att så och så mycket kunde riksbanksvinsten anses komma att uppgå till under år 1934, en månad senare — och det anmärkte herr Stendahl nu också — hade räknat upp denna vinst, förmodligen, enligt vad reservanterna synas mena, på uppmaning av finansministern, som ansett sig icke kunna godkänna den första uppgiften beträffande vinsten. Detta är ju fullständigt fel. Finansministern har icke från bankofullmäktige fått någon annan uppgift än den, som innefattas i beslutet av november 1933. Om det sedan i fullmäktiges protokoll för *december* fanns ett exempel, som chefen för riksbanken hade anfört, att man, under förutsättning av att förhållandena bliva ungefär desamma under år 1934 som de voro under 1933, kan tänka sig, att vinsten skulle uppgå till ett visst belopp, eller, som herr Stendahl nämnde, något över 7 miljoner kronor, torde väl detta icke kunna sägas innebära ett *beslut* utav fullmäktige eller att fullmäktige ha räknat upp vinsten, eftersom ingenting i detta protokoll kan tydas så, att fullmäktige vare sig ha godkänt eller förkastat detta.

Nu kan man säga: »Varför ha ni då fört in den exemplifierade beräkningen i protokollet?» Ja, jag må ju säga, att det var en överflödsgärning, men som kammarens ärade ledamöter behagade erinra sig, förekom det ifrån bankoutskottets sida för några år sedan vissa klagomål över att det inte fördes tillräckligt tydliga och många protokoll hos bankofullmäktige, och då borde det väl inte åtminstone från det hållet behöva komma någon anmärkning på att det här finns ett protokoll, som måhända kan anses överflödigt. Saken ligger emellertid till på det sättet, att det icke har kommit någon annan uppgift från fullmäktige till finansdepartementet än den uppgift, som beslutet i *november* månad innefattade. Det är denna upplysning, som jag har ansett mig böra lämna, därför att det i högsta grad förvånat mig, att denna reservation verkligen har kunnat komma fram.

Jag kan ju, för att ytterligare ge belägg för vad jag nu sagt, hänvisa till chefens för finansdepartementet uttalande i årets statsverksproposition beträffande inkomsterna. Finansministern säger där, då han talar om andel i riksbankens vinst, följande: »Frågan om riksbankens vinst för år 1934 har enligt ett mig tillställt utdrag av protokoll hos fullmäktige i riksbanken den 21 november 1933 behandlats av fullmäktige nämnda dag. Enligt fullmäktiges

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)

åsiikt syntes den beräknade vinsten för år 1934 på riksbankens avbetalningslänefond, 1,600,000 kronor, kunna upptagas i beräkningen för budgetåret 1934/1935 såsom statsverkets inkomst från riksbanken. I protokollet har vidare uttalats, bland annat, att resultatet av riksbankens verksamhet i dess helhet bleve beroende av de pris, till vilka bankens innehav av guld och valutor komme att försäljas eller bliva bokförda samt att, intill dess läget på valutamarknaden stabiliserats, riksbanken borde balansera hela den vinst, som uppstode på dess inhemska, egentliga rörelse.» Och så tillägger finansministern, att han anser sig »icke böra i detta sammanhang närmare ingå på den i fullmäktiges protokoll berörda frågan om bokföringen av riksbankens förråd av guld och främmande valutor. Den i protokollet uttalade uppfattningen, att uppkommande vinst å riksbankens rörelse — med undantag för vinsten å avbetalningslänefonden — bör reserveras i avvaktan på en framtida stabilisering av läget på valutamarknaden, kan jag icke dela.» Jag tror, att detta ger tillräckligt belägg för riktigheten av vad jag nyss här yttrat.

Då nu herr Stendahl även berörde den andra punkten i utskottsutlåtandet, som vi nyss behandlat, kanske jag, herr vice talman, också får säga några ord beträffande densamma. Herr Stendahl menade, att fullmäktige genom sitt meddelande till finansministern hade återgått till den, enligt hans uppfattning, riktiga handläggning av dessa ärenden, som ägde rum 1932, i det att man nu är försiktig och säger: »Vi kunna inte beräkna, hur mycket det blir, men så och så mycket anse vi i alla fall, att man kan beräkna.» Detta skulle då innebära ett avsteg från vad som skedde 1933.

Ja, herr Stendahl, det förhåller sig på det sättet, att år 1932, då riksbankens preliminära bokslut förelåg i december månad, förefanns det en vinst icke allenast på 14 miljoner kronor, som redovisades för statsverket och som alltså kunde uppföras i riksstaten, utan det kunde också därtill, såsom herr Stendahl tidigare nämnt, avskrivas i runt tal 6,400,000 kronor på kursdifferenskontot. Där hade man alltså utan vidare möjlighet att dels tillgodose riksstatens behov och dels också att göra en viss nedskrivning på kursdifferenskontot. Hur var det år 1933 i det avseendet? — Jag ber om ursäkt, herr vice talman, att jag nu går in på det också, men då herr Stendahl i denna punkt också gått in på dessa saker, anser jag mig för min del också böra få nämna något därom. — Jo, år 1933 förhöll det sig på det sättet, att då hade riksdagen uppfört i riksstaten för det löpande budgetåret icke endast dessa 14 miljoner kronor, som jag nu har omnämnt, utan därutöver 13 miljoner kronor, beroende på den omläggning i dispositionen av riksbankens vinst för riksstaten, som beslutades vid fjolårets riksdag. Här var det alltså fråga om en vinst för 1932 på 14 miljoner kronor och en vinst för 1933 på 13 miljoner kronor. Riksdagen räknade förra året med denna vinst för det löpande budgetåret. Vinsten blev emellertid icke 13 miljoner kronor, utan den blev i runt tal 10.5 miljoner. År 1933 var alltså förhållandet helt annorlunda än det var 1932, och följaktligen hade man nu särskild anledning taga i övervägande, om man skulle avskriva på kursdifferenskontot liksom året förut, eller om man inte skulle avskriva. Det är sant, vad herr Stendahl erinrade om, att det inom fullmäktige framfördes förslag om nedskrivning. Ja, herr Stendahl, men detta förslag gällde frågan, huruvida fullmäktige skulle nedskriva kursdifferenskontot med *hela* vinsten eller ej, bortsett ifrån vinsten på avbetalningslänarörelsen. Fullmäktige hade alltså att väga mellan dessa båda saker, och det framgår ju också, att fullmäktige efter ingående överläggningar kommo fram till att besluta att icke göra några avskrivningar utan låta hela vinsten gå till budgetära ändamål. Hade man lämnat åsido alla hänsyn beträffande det finansiella läget och konsekvenserna av att det från riksbanken för det

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)
löpande budgetåret icke skulle hava kommit någonting, så hade, enligt min mening, beloppet måst anskaffas på annat sätt för att täcka hålet i budgeten, alldenstund 1933 års riksdag räknat med ett belopp av 13 miljoner kronor från riksbanken. Jag tror sålunda, att fullmäktige även beträffande denna sak kunna anses ha handlat riktigt. Därav följer naturligtvis icke, att dessa vinster i fortsättningen skola användas på samma sätt, utan frågan om deras användning får bli beroende på hurdan ställningen är vid det tillfälle, då frågan kommer upp. Jag tror, att det är riktigtast att behandla den frågan på det sättet.

Beträffande den nu föreliggande frågan synas även reservanternas hava funnit skäl i att taga sikte på det förhållandet, att om riksbanksvinsten för år 1933 inte skulle ha använts till budgetändamål, så hade ju, som jag nämnde, motsvarande belopp måst anskaffas på annat sätt, och måhända skulle då en ökning i den direkta beskattningen på denna grund ha måst vidtagas.

Herr vice talman! Jag har naturligtvis intet yrkande att göra, men jag har ansett mig böra lämna dessa uppgifter på grund av herr Stendahls yttrande.

Herr Åkerberg: Herr talman! Kärnan i denna reservation är just det, som den föregående ärade talaren först sysslade med i sitt anförande. Strängt taget är man väl inte indiskret, om man säger, att reservanternas ha siktat på fullmäktige, men ytterst avsett att träffa finansministern. Om det finns något fel i finansministerns uppträdande i denna sak, borde det närmast vara konstitutionsutskottets sak att taga upp den frågan till behandling. Som herr Viktor Larsson redan påpekat, omnämner finansministern i statsverkspropositionen, att han icke har kunnat godtaga bankofullmäktiges första beräkningar beträffande riksbankens vinst. Om det är så, att detta anses utgöra någon otillbörlig påtryckning på bankofullmäktige från finansministerns sida, skulle konstitutionsutskottet vara närmast till att pröva den saken, medan däremot frågan, huruvida bankofullmäktige på ett otillbörligt sätt fallit undan för finansministerns påtryckning, icke ligger under bankoutskottets dechargegranskning i år, eftersom det, såsom herr Larsson redan påpekat, i protokollet icke finns något meddelande om hur bankofullmäktige ha beräknat vinsten för 1934. Det står där bara omnämnt, att riksbankschefen meddelat, att om man använde samma beräkningsgrunder för 1934 som för 1933, skulle man komma till det och det resultatet. Jag anser, att det inte finns någon formell grund för att göra en anmärkning beträffande ett enkelt meddelande. Först för någon tid sedan har ett verkligt förslag inkommit från fullmäktige till bankoutskottet rörande beräkningen även av 1934 års vinst. Det torde sålunda bli nästa års bankoutskotts uppgift att taga ställning till frågan, huruvida i detta sammanhang någon anmärkning kan göras.

Jag begärde egentligen ordet för ett par repliker till herr Stendahl. Herr Stendahl sade, att man ju inte kan röra sig med några beräknade vinster, utan att man måste ha verkliga, intjänta vinster för att kunna vara på den säkra sidan. Jag frågar, som jag redan i mitt förra anförande frågade: Vilka vinster kan man beteckna som verkligen intjänta av riksbanken? De vinster, som verkligen hava upptagits, äro väl sådana, som verkligen ha influtit: det är räntor på avbetalningslånefonden, räntor på statsobligationer och räntor på utländska placeringar. Däremot har givetvis icke någon vinst beräknats på de köp och försäljningar av valutor, som riksbanken bedrivit. Hurudant läget kommer att bli i en framtid, då man avvecklar den nuvarande valutapolitiken, är ju en framtidssak, men i viss mån och i stor utsträckning torde väl den svenska staten, d. v. s. riksbanken, vid det tillfället ha möjlighet att

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)

själv bestämma, hur stora offer den vill påtaga sig. Vi ha väl ingen anledning att så många år i förväg hålla på att fondera för en sådan förlust, som kanske i verkligheten aldrig kommer att inställa sig. Det blir ju den tidens sak.

För övrigt vill jag säga till herr Stendahl, att jag icke uppställde såsom något program, att riksbanken skulle placera sitt penningförråd i svenska statsobligationer. Herr Stendahl tyckte, att det skulle vara ett tecken på förfall om riksbanken skulle göra så i större utsträckning. Jag vill säga, att köp och försäljning av svenska statsobligationer är ett av riksbankens erkända och mera verkningfulla medel i penningpolitiken, och det var inte längre sedan än för ett år tillbaka som riksbanken av samme nationalekonom, som jag omnämnde i mitt förra anförande, fick mycket starka anmärkningar för att den sålde statsobligationer i stället för att köpa sådana. I vissa situationer — i den nuvarande situationen t. ex. — tycker jag inte, att det ligger någon oriktighet i att riksbanken köper statsobligationer. I andra situationer är det naturligtvis mera i enlighet med en klok politik att *sälja* statsobligationer. Jag vill endast konstatera, att jag icke uppställt det såsom ett program, att riksbanken skall köpa statsobligationer. Jag sade bara — som ett tankeexperiment — att riksbanken kunde ju, i stället för att köpa engelska skattkammарväxlar, köpa svenska statsobligationer, och jag kan inte inse, varför den i ena fallet skulle ha rätt att beräkna vinst därpå, men icke i det andra fallet.

Herr Stendahl: Herr vice talman! Jag skall gärna vitsorda, att herr Larssons uppgift, att protokollet av den 21 november 1933 är i vederbörlig ordning remitterat såsom ett meddelande till finansdepartementet, är fullständigt riktigt. Jag skall lika villigt medge, att när vi komma till protokollet av december, så återfinnes beräkningen i en föredragning av riksbankschefen, och såvitt jag har läst rätt innantill, finns det i protokollet icke något beslut av fullmäktige i saken. Fullmäktige ha tegat. Men är det för mycket sagt, att man då har anledning antaga, när fullmäktige få en föredragning om hur en vinst för ett visst år skall beräknas, och fullmäktige icke invända något, att fullmäktige i huvudsak tycka, att detta är förnuftigt och bra. Fullmäktige få göra som de vilja, det angår inte mig, men jag menar, att den konklusionen skulle för en vanlig människa ligga inom det lovligas gräns.

Sedan medges villigt att det, såvitt jag läst rätt, icke finns något beslut i decemberprotokollet om att detsamma skulle remitteras vare sig till finansministern eller finansdepartementet. Den saken är klar, och det är ingen, som påstått annat.

När utskottets ärade ordförande vidare säger, att vi här formellt skulle ha skjutit på fullmäktige men att vi hade siktat på finansdepartementet, så undrar jag, om den ärade talaren är kompetent att avgöra, vad vi i detta fall avsett, och om inte vi närmast själva möjligtvis skulle kunna få lov att avgöra vad vi avsett och få lov att bliva trodda på vad vi säga i det fallet. Vad jag för min del avsett därmed är icke att träffa finansministern, ty det går inte att träffa honom åtminstone på denna väg, enligt min uppfattning. Enligt mitt sätt att se är det hans fulla rätt, om han är missbelåten med och icke vill godtaga en beräkning från riksbanken, att säga: »Denna beräkning följer jag inte, utan jag lägger fram ett annat förslag till riksdagens prövning, och så får riksdagen avgöra!» Det är ingenting att säga emot det, utan det är fair play. Men det förefaller mig, som om det kanske vore något att anmärka emot fullmäktige om fullmäktige till en viss grad åtminstone skulle ha glömt bort, att fullmäktige äro riksdagens förtroendemän och att de i första hand

Ang. beräkningen av riksbankens vinst för år 1934. (Forts.)
äro satta till att bevaka riksdagens eget verk. Och det måtte väl vara att sikta direkt på fullmäktige för att få träff på dem. Vill man attackera finansministern, finns det nog andra och bättre vägar att gå.

Beträffande herr Larssons resonemang tycker jag verkligen, att det var dråpligt. Herr Larsson resonerade på följande sätt: »1932 var ett förtjusande gott år. Då kunde man ha råd att skriva av. Vi hade en riksbanksvinst på i runt tal 26 miljoner kronor och ett kursdifferenskonto, som bara var 25 miljoner kronor. 1933 gav jämfört med 1932 ett gräsligt dåligt resultat. Vi hade bara en vinst på 10.5 miljoner kronor, och kursdifferenskontot hade åkt upp i över 100 miljoner kronor. Risker var således mer än fyrdubblad, vinsten var högst väsentligt sämre, men just därför fanns det ingen anledning 1933 att vara försiktig.» Ja, var och en tänker och tycker på sitt sätt; herr Larsson tycker på sitt sätt och jag på mitt, men de två sätten äro inte precis desamma.

Sedan skulle jag också till herr Larsson vilja säga, att det förefaller mig, som han skulle vilja gå in för att riksbanksfullmäktige skola göra sina bokslut efter riksdagens beräkningar. Är det så, att det systemet skall praktiseras i någon större omfattning, tror jag, att riksbankens solvens snart kommer att sättas på mycket hårda och mycket obehagliga prov.

Till sist en replik till utskottets ordförande. Den av honom rekommenderade politiken förefaller mig på ett obehagligt sätt ha vissa jämförelsepunkter med sådana firmors, som, när de behöva inkomster, skriva upp sina tillgångar, underlåta att avskriva sina förluster, samt glömma att betala sina skulder.

Herr Larsson, Viktor: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten mycket, men jag kan dock icke uraktlåta att säga ett par ord till min vän Stendahl.

Han menade, att det var egendomligt, att fullmäktige inte 1933, då banken hade en lägre vinst än året förut, gjorde avskrivningar, när kursdifferenskontot hade gått upp så kolossalt och risken följaktligen var mycket större. Ja, herr Stendahl, man kan verkligen diskutera, om risken var större 1933, än den var år 1932. Dagskurserna på guld och utländska valutor hade under det gångna året gått upp. Det bör även observeras att vi hade lyckats att hålla en fast kurs på pundet åtminstone sedan juli månad förra året. Pundet är ju den valuta, som Sverige har största intresset av.

Men om man nu, som bland annat nationalekonomerna — åtminstone en av de främsta här i landet — vill göra gällande, inte skulle bry sig om att föra kursdifferenskonto utan räkna med de kurser, som gällde vid det tillfälle, då bokslutet skulle göras upp, kommer man fram till, om man tar med det guld, som icke är inräknat i den metalliska kassan och vidare valutorna, pund, dollar, franc m. m. och räknar dem till dagskurs, ett kursdifferenskonto av endast 2 miljoner kronor. Med detta resonemang kan man gå ett stycke längre och säga, att vi kunna taga det guld, som ligger inräknat i den metalliska kassan, utöver det minimum, som riksbanken har rätt att gå ned till, och om vi även räkna upp detta guld till dagskurs, komma vi att få en ganska god marginal på den andra sidan — således icke på förlustsidan. Fullmäktige hava emellertid varit försiktigare i det fallet då man ju måste räkna med förhållanden, som man inte vet, hurudana de komma att bli när det en gång i framtiden blir fråga om en stabilisering av valutan. Det är ingen, som i detta ögonblick kan avgöra, huruvida det då kan komma att bli vinst eller förlust för riksbanken.

Det var väl en liten malplacerad elakhet ändå, när herr Stendahl talade om att jag möjligen skulle ha den uppfattningen, att riksbanksfullmäktige skulle

Ang. riksbankens kursdifferenskonto m. m. (Forts.)

rätta sina bokslut efter riksdagens beslut. Om så skulle ske, vore det väl inte så förfärligt orimligt, ty riksbanken är dock ett riksdagens verk och fullmäktige äro riksdagens förtroendemän. Att fullmäktige i detta fall tagit hänsyn till vad riksdagen beslutat, tycker jag för min del inte kan vara oriktigt. Men därifrån och till att riksbanken skulle rätta sina bokslut efter riksdagens beräkningar är steget långt. Det är naturligtvis i allmänhet inte heller möjligt.

Efter härmed slutad överläggning lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 28, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

För den bankoutskottet åliggande granskningen av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning hade utskottet tagit del av *dels* de allmänna protokoll och protokoll över låneärenden, som blivit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret från och med den 10 januari 1933, intill vilken dag ansvarsfrihet tillerkänts fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, till och med den 9 januari 1934, *dels* den av riksdagens år 1933 församlade revisorer avgivna berättelsen om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1932—30 juni 1933, *dels ock* fullmäktiges med utskottets memorial nr 2 överlämnade, till 1934 års riksdag avgivna berättelse.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

I denna punkt hade utskottet anfört, att utskottet vid granskning av ovan nämnda protokoll och berättelser i övrigt icke funnit något förhållande, som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Stendahl* och *Ernfors* ansett, att i utskottets utlåtande bort inflyta en punkt av den lydelse, som i reservationen angivits. Den av reservanterna föreslagna punkten rörde ett av riksgäldsfullmäktige enligt protokoll över låneärenden för den 2 november 1933 fattat beslut, enligt vilket ett belopp av 12,056,300 kronor, motsvarande det sammanlagda beloppet av de obligationer av 1923 års premieobligationslån, å vilka vinst utfallit och vilka sålunda vid utgången av lånets löptid icke behöfde inlösas av riksgäldskontoret, skulle, såsom varande en å riksgäldskontorets rörelse uppkommen vinst, i riksgäldskontorets räkenskaper tillgodoföras ett särskilt konto, benämnt »Vinst vid inlösen av 1923 års premieobligationslån», samt vid början av budgetåret 1934/1935 tillhandahållas statsverket genom insättning å dess giroräkning å titeln »Riksgäldskontorets inkomstmedel».

Enligt reservanternas mening borde utskottet i förevarande fråga hava gjort följande uttalande:

»Någon tvekan torde icke kunna råda därom, att de verkställda vinstutbe-

Första kammarens protokoll 1934. Nr 26.

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån.

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)
talingarna å 1923 års premieobligationslån jämväl innefattat amortering av de vinstutlottade obligationerna. Vid sådant förhållande torde det icke kunna göras gällande, att det sammanlagda beloppet å sålunda utlottade obligationer, utgörande omkring 12 miljoner kronor, är en tillgång, som står till förfogande för statsregleringsändamål. Att fullmäktige trots detta funnit sig kunna fatta beslut om att tillhandahålla statsverket beloppet såsom en å riksgäldskontorets rörelse uppkommen vinst, finner utskottet synnerligen anmärkningsvärt. Då beloppet ifråga självfallet icke kan göras tillgängligt på annat sätt än genom ny upplåning, innebär den av fullmäktige beslutade åtgärden, att lånemedel under missvisande beteckning skulle disponeras för finansiering av skattebudgeten. Den av fullmäktige sålunda intagna ståndpunkten synes utskottet desto mer ägnad att ingiva betänkligheter, som det i enlighet med denna ståndpunkt med lika rätt kan hävdas, att å andra statslån redan amorterade belopp skola kunna, efter det att motsvarande belopp gjorts likvida genom ny upplåning, ställas till statsverkets förfogande såsom vinstmedel.

Vad i detta ärende förekommit har synts utskottet vara av den beskaffenhet, att utskottet icke kunnat underlåta att detsamma för riksdagen öfverlämna.»

Herr Stendahl: Herr talman! Här förefaller det åtminstone mig, som om det föreligger en tråkig historia. Sakförhållandet är följande. På sin tid upplade riksgäldsfullmäktige ett premieobligationslån på 120,000,000 kronor. Lånet löpte på en viss fix tid. Det fanns en bestämmelse, att de obligationer, som utföll med vinst, därmed skulle anses vara amorterade, men att sådana obligationer allt fortfarande skulle få deltaga i de kommande dragningarna, d. v. s. man hade möjlighet att vinna på samma obligation flera gånger, men hade en obligation utfallit med vinst, var den betald, således amorterad.

Nu kan man ju tvista om, hur man skall göra bokföringen. Fullmäktige gjorde i detta fall på det sättet, att de i sin årsberättelse varje år anmälde, huru många obligationer, som hade utfallit med vinst, och år för år adderade antalet och rapporterade, att det och det beloppet är således amorterat på detta premieobligationslån. Men de bokade inte in det i sina böcker såsom en verkställd amortering. Vare sig det bokfördes eller inte bokfördes som en amortering, torde det väl ändå vara klart, att det *var* en verkställd amortering, och vare sig man bokför det på det ena eller det andra sättet, så ändrar det, såvitt jag förstår, inte i och för sig sakförhållandet. När man sedan kom till förfallodagen, visade det sig, att ungefär 12,000,000 kronor utav detta premieobligationslån voro amorterade, avbetalade, och att det återstod en skuld på cirka 108,000,000 kronor. När nu detta lån skulle konverteras, är det väl således alldeles klart, att man för att konvertera de resterande 108,000,000 kronor premieobligationer inte behövde något större belopp än 108,000,000 kronor nya obligationer, då man konverterade till pari. Om man sedan samtidigt, som man lånar upp 108,000,000 kronor, som man behövde för att konvertera det gamla premieobligationslånet, lånar upp ett högre belopp, är det en upplåning för allmänna ändamål, som fullmäktige få göra ibland, när de behöva pengar, och detta kan, i och för sig, inte betyda annat än att man ökar statskulden med det belopp, som överstiger de för konverteringen nödvändiga 108,000,000 kronor.

Nu gjorde man i verkligheten på det sättet, att man släppte ut nya premieobligationer på, jag tror, 140,000,000 kronor. Av dessa 140,000,000 kronor behövde man således 108,000,000 kronor för konvertering och hade 32,000,000 kronor över att disponera för andra ändamål på sätt, som riksdagen kunde besluta. Vad gör man nu? Jo, man går in till finansdepartementet och talar

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

om, att vi ha inte bara konverterat detta lån, utan vid konverteringen av detta lån ha vi fått en vinst på 12,000,000 kronor, som härmed ställes till finansministerns förfogande. Tacka för att finansministern tyckte, att det var trevligt! Det är emellertid högst egendomligt, att fullmäktige ha kunnat göra något sådant, ty några år tidigare ha statsrevisorerna gjort anmärkning på fullmäktiges sätt att underlåta att i sina böcker år för år bokföra den på detta premieobligationslån verkställda successiva amorteringen, och det ämbetsverk, som fick att yttra sig över ärendet, gör en analys, som går ut på att det givetvis är en amortering, som här successivt verkställles, men det säger samtidigt, att vare sig man bokför på det ena eller det andra sättet, spelar det inte så stor roll, därför att det här lånet är snart förfallet, och därför: svampen på! Ja, om man hade någon annan institution att göra med än riksgäldsfullmäktige, kunde det kanske vara riktigt, men nu visar det sig, att denna underlåtenhet att bokföra en verkställd amortering riktigt, har lett till att man alldeles glömt bort, att man har *gjort* en amortering, och när man sedan lånar upp pengar, rapporterar man ökad skuldsättning såsom vinst. Jag vet inte riktigt, hur man skall beteckna ett sådant förfarings-sätt av en institution som riksgäldsfullmäktige, men riktigt rätt kan det väl ändå inte vara, ty med samma fog skulle man, om man tillämpar den principen, kunna, när man vill vara snäll och presentera finansdepartementet ett stort belopp vinstmedel, ta reda på hur mycket vinstmedel, som finansdepartementet behöver, och sedan tar man och räknar tillbaka tillräckligt många år, hur stora amorteringar man har gjort på statsskulden för att komma upp till det belopp, som man gärna vill ha. Sedan släpper man ut ett lån på detta belopp — ny upplåning alltså — och rapporterar i analogi med vad som här skett till finansdepartementet: »Vi skola be, herr finansminister, att få presentera Eder en vinst på vår upplåningsrörelse på så och så många miljoner kronor.» Vad är ett dylikt förfarande för nonsens?

Nu lönar det sig inte mycket, att jag grälar med allas vår vän herr Åkerberg om huruvida dessa 12,000,000 kronor äro ny upplåning, ökad upplåning eller vinstmedel. Det hjälper inte, om han säger nej och jag säger ja, eller tvärtom; vi lära inte kunna övertyga varandra. Jag skall därför släppa min ståndpunkt bara för att komma fram till ett visst resonemang. Jag släpper inte ståndpunkten i och för sig — den bibehåller jag — men jag utgår i det kommande resonemanget ifrån, att den sålunda av fullmäktige hävdade ståndpunkten vore den riktiga, och jag skall be att få draga några konsekvenser därav. Vi utgå ifrån, att fullmäktige ha haft rätt, stick i stäv mot vad jag anser, och att de haft ett vinstbelopp på 12,000,000 kronor. I slutet av förra året verkställde fullmäktige en konvertering av 1924 års dollarobligationer. För dessa dollarobligationer hade fullmäktige på sin tid fått ungefär 3,730 kronor per 1,000 dollar. Dessa obligationer konverterades på det sättet, att för nominellt 1,000 dollar gav man ut 4,600 kronor. Det är således i runt tal en differens av 900 kronor per 1,000 dollar, och det var mellan 16,000,000 och 17,000,000 dollar, som konverterades. Om man nu utgår ifrån denna förlust av 900 kronor per 1,000 dollar å ett obligationsbelopp på 16,000,000 dollar, kommer man fram till att bara på den transaktionen gjorde fullmäktige en ren kapitalförlust på cirka 14,400,000 kronor. Om man då var i den lyckliga situationen, att man verkligen hade en vinst å sin upplåningsrörelse på 12,000,000 kronor, förefaller det mig, som om man i första hand borde, i den mån denna vinst räckte till, ha använt den för att täcka den kännbara förlusten på 14,400,000 kronor. Men detta har man underlåtit.

Nu skall jag villigt medge, att man behöver inte räkna med en förlust på 900 kronor per 1,000 dollar, därför att de nya obligationerna hade en ränte-

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)
fot på 3.5 procent. De stodo i en kurs av 94 procent, och man har således rätt att räkna med en effektiv ränta av 3.72 procent. Härav 3.5 % ränta och 0.22 % för att täcka en del av förlusten. Om jag således utgår ifrån, att det är fullt försvarbart att räkna med en effektiv ränta på 3.72 procent, kommer jag åtminstone vid en flyktig beräkning till att det verkliga värdet, som fullmäktige fingo ge för de nya obligationerna, var 4,324 kronor per 1,000 dollar. Om ifrån denna summa, 4,324 kronor, dras den tidigare av mig nämnda summan 3,730 kronor, komma vi i alla fall till en förlust på ungefär 600 kronor pr 1,000 dollars. Förlusten skulle då begränsa sig till omkring 10,000,000 kronor.

Det är emellertid inte nog med detta, utan det finns, såvitt jag kan se, åtminstone några synner till av ungefär motsvarande art. Jag har här ett förslag till omläggning av riksgäldskontorets bokföring, och om man där tittar på ett konto, som heter avskrivningskonto, förefaller det mig, som om vid ingången av budgetåret 1932/1933 på detta avskrivningskonto fanns ett plus på 1,200,000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1932/1933 hade detta plus förvandlats till ett minus, ett icke täckt belopp, på 14,000,000 kronor. När man sedan vet, att till detta kommer förlusten vid konverteringen av 1924 års dollarobligationslån, äro vi under alla förhållanden uppe i en förlust å detta konto på åtminstone 25,000,000 kronor, som skall täckas av skattemedel.

Det finns inte täckning härför. Man gör således här på det sättet, såvitt jag förstår, herr talman, att man rapporterar till finansdepartementet ökad upplåning såsom vinst — fullständigt felaktigt i och för sig — men samtidigt låter man stå öppen år från år den ena posten efter den andra, för vars täckning skattemedel skola tagas i anspråk. Men detta balanseras.

Det ligger, såvitt jag förstår, oerhört nära till hands, som jag sade alldeles nyss till allas vår aktade vän, ordföranden i bankoutskottet, att karakterisera den penningpolitik, som för närvarande tycks inaugureras här, så, att man skriver upp, vad man tror är tillgångar, och underlåter att skriva av sina förluster och glömmer bort att betala sina skulder.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag erkänner, att det är icke utan en viss bävan, jag tar till orda i denna fråga. Jag är beredd på att herr Stendahl efteråt kommer att säga, att jag uppträtt som en Kreuger, som, när han behöver pengar, bara skriver upp sina tillgångar. Jag känner mig dock i det stora hela rätt trygg, därför att jag i detta avseende seglar i samma båt som vår främsta auktoritet på bokföringsområdet, nämligen riksräkenskapsverket. Det är ju riksräkenskapsverkets förslag, som i detta fall har kommit i tillämpning.

För övrigt är det ju inte så mycket att diskutera om. Herr Stendahl krånglar till saken, tycker jag, åtskilligt genom att kombinera det nya lånet med det gamla. Enligt min uppfattning har man full rätt att betrakta det lån, som det är fråga om, som en fullständigt fristående transaktion. Man kan då inte komma ifrån, att staten har lånat 120,000,000 kronor och betalat igen 108,000,000 kronor. Vanlig enkel matematik säger då, att man har en behållning på 12,000,000 kronor. Om man sedan betecknar detta som vinst eller som någonting annat, kan ju komma på ett ut. Herr Stendahl har den teorien, att dessa 12,000,000 kronor inte uppkommit som vinst, utan genom att staten har amorterat av det ursprungliga skuldbeloppet. Ja, man kan tills vidare acceptera den teorien. Huvudsaken är — och det är det, jag vill komma fram till — att dessa pengar finnas. Dessa 12,000,000 kronor måste finnas som en behållning. Var de nu äro placerade eller på vilket sätt behållningen har uppkommit, kan komma på ett ut, om staten har lurat obligationsinnehavarna

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

på beloppet eller om skattedragarna ha fått sammanskjuta detsamma. Jag tycker för min del, att det är inte någon äventyrlig bokföring att komma till det resultatet, att det föreligger en behållning på 12,000,000 kronor, som man utan äventyrliga konsekvenser kan använda för budgetära ändamål.

Nu talar herr Stendahl om åtskilliga andra saker. Han talar om dollarlånet och beskyller riksgäldsfullmäktige för oriktig bokföring eller vad man skall kalla det för, därför att de inte ha gjort avskrivningar. Jag måste fråga herr Stendahl, varför herr Stendahl, om han har den uppfattningen, inte yrkat anmärkning mot riksgäldsfullmäktige på den punkten. När herr Stendahl inte gjort det, finns det ingen anledning att blanda in den saken i det här sammanhanget.

För övrigt, om herr Stendahl anser, att det inte finns skäl för att taga upp det belopp, det här gäller, som en vinst eller som en tillgång för budgeten, borde herr Stendahl även i fråga om dessa 12,000,000 kronor ha framställt yrkande om att, i stället för att räkna detta som en tillgång för budgeten, utdebiteringen på skattedragarna skulle i motsvarande mån höjas.

Herr Lindgren: Såsom kammarens ledamöter behagade finna, förekommer inte mitt namn under det nu föreliggande utskottsutlåtandet. Jag har visserligen varit närvarande och deltagit i utskottets behandling av det föreliggande ärendet, men råkade vara borta, då utskottet formellt fattade beslut. Hade så inte varit förhållandet, hade jag befunnit mig bland reservanterna, vilkas uppfattning jag till fullo delar.

Herr Trygger: Redan vid remissen av statsverkspropositionen har jag uttalat min mening med avseende på detta 1923 års premieobligationslån, och min uppfattning överensstämmer helt och fullt med den, som herr Stendahl och hans medreservant här gjort gällande. Jag får säga, att den motsatta ståndpunkten är för mig alldeles ofattbar. Jag förstår inte, hur man överhuvud taget skall kunna ha en bokföring i en affär, om man utgår ifrån något så — jag skall inte använda starka ord, jag skall bara säga — egendomligt. Man fick en illustration, så stark som det var möjligt, på det galna i detta förfarande, när man hörde ordföranden i bankoutskottet, som ju är en förståndig man och har stor erfarenhet i fråga om bankärenden. Han sade, att man skall betrakta den här saken isolerad. Man har faktiskt lånat 120,000,000 kronor, och nu konverterar man lånet; man löser in det, och då behöver man inte betala mer än omkring 108,000,000 kronor. Alltså har man 12,000,000 kronor över. Huvudsaken är, sade han, att pengarna finnas. Ja, det modifierade han ögonblickligen därhän, att pengarna icke finnas disponibla, men de skulle finnas bokföringsmässigt, ifall det är riktigt, vad han här sade.

Men låt oss nu tänka efter, hur det ligger till med detta lån! Här togs upp ett lån på 120,000,000 kronor, som skulle löpa under 10 år. Det bestämdes, att ingen ränta skulle betalas, men däremot skulle långivarnas ersättning för att de ställde beloppet till statens förfogande ligga i utlottning av vissa belopp under vart och ett av dessa 10 år. Hade det nu inte funnits någon annan bestämmelse, är det alldeles klart, att vid de 10 årens slut hade hela summan, som skulle betalas, varit oförminskad. Staten hade fått betala ut 120,000,000 kronor, och det belopp, som utlottats, utgjorde den ränta, som erlades till långivarna i gemen. Men nu var det i stället så, att det förekom en bestämmelse — vem som satte in denna bestämmelse, det vet jag inte — att när en obligation föll ut med vinst, då upphörde obligationsinnehavarens kapitalfordran. Han skulle inte ha någon rättighet att få sitt kapital tillbaka,

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

men han hade alltjämt kvar sin rätt att vara med om de följande dragningarna. Hur ställer det sig då? Jo, själva kapitalskulden har minskats med beloppet för de obligationer, som utfallit med vinst. Däremot blir vad som motsvarar räntan, rätten att vara med om utlottningarna, oförändrat. En person, vars obligation utfallit med vinst, fick fortfarande vara med vid utlottning lika väl som de, vilka inte tidigare fått någon vinst på sina obligationer.

Man kan dela upp statens förpliktelse till obligationsinnehavaren i å ena sidan en förbindelse att betala obligationsbeloppet och å andra sidan en förbindelse att låta honom deltaga i dessa utlottningar. Då upphör kapitalfordran, när obligationen första gången faller ut med vinst, men däremot har obligationsinnehavaren alltjämt kvar rätten att deltaga med de övriga obligationsinnehavarna i kommande utlottningar. Även riksräkenskapsverket har ju hela tiden gått ut ifrån, att det under dessa förutsättningar är riktigt, att när en obligation faller ut med vinst, så upphör statens kapitalskuld, men obligationshavarens rätt att deltaga i utlottningarna är fortfarande orubbad.

Men då säger man, att man kan inte genast skriva av obligationsbeloppet, därför att i grund och botten har ju obligationen fortfarande ett visst värde. Själva kapitalfordran, d. v. s. rätten att få beloppet tillbaka, har visserligen upphört, när obligationen har utfallit med vinst, men däremot är rättigheten att fortfarande få deltaga i utlottningarna kvar. Och den har ett värde. Att beräkna hur stort detta värde är, fordrar en matematisk kalkyl, som man inte vill ge sig in på, och därför låter man den saken tills vidare vara. Men riksräkenskapsverket var uppenbarligen på det klara med att det i detta fall verkligen ägt rum en amortering, men man tyckte, att det var onödigt, innan lånetiden var utgången, att precis fixera beloppet. För min del tror jag, att det mycket väl hade kunnat ske, och i *detta avseende* tillåter jag mig ha en annan mening än riksräkenskapsverket.

När obligationen första gången faller ut med vinst, är skyldigheten att återbetala kapitalet borta, och då kan man avskriva obligationsbeloppet, men varför skall man inte taga hänsyn till värdet av den rätt, som vederbörande ha att fortfarande få deltaga i utlottningarna och som ger dem möjlighet att få någon ytterligare vinst? Jo, helt enkelt därför att denna rätt icke innebär något ökat onus för staten utan drabbar de övriga obligationsinnehavarna. Det är alldeles klart, det förstå herrarna mycket väl, att ifall den person, vars obligation utfallit med vinst, alldeles skiljes från hela affären, således, att inte bara hans fordran upphör, utan hans rätt att deltaga i kommande utlottningar också upphör, då komma de övriga obligationsinnehavarnas ställning, eftersom det är samma belopp, som årligen utlottas, att bli gynnsammare än när denne, vars obligation utfallit med vinst, fortfarande får vara med om utlottningarna. Det är väl alldeles uppenbart. Sålunda hade man mycket väl kunnat skriva av beloppet av dessa utlottade obligationer varje år, just därför att den rätt, som obligationsinnehavaren hade att fortfarande få deltaga i de följande lottdragningarna, tillgodosågs inte på statens, utan på de övriga obligationsinnehavarnas bekostnad.

Jag kan sålunda inte komma till annat resultat än att det belopp, som utbetalats, då en obligation första gången utfallit med vinst, inneburit å ena sidan en ekvivalent för att lånet löpte utan ränta — vederbörande fick ingen ränta, men hade i stället fördelen att få vara med om utlottningarna — och å andra sidan en återbetalning av skuldens kapitalbelopp. Är det nu så, att man betalt av på en skuld, finns det väl ingen möjlighet att kunna påstå, att den minskning, som har skett i skulden, kan vara en vinst. Men nog skulle det varit en härlig sak! Tänk så trevligt för alla låntagare om de, så snart de betalt något på sina skulder, samtidigt skulle fått en inkomst på motsva-

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

rande belopp! När man uppför detta som en inkomst från riksgäldskontoret, vilken står till finansministerns förfogande på samma sätt som exempelvis den inkomst, som riksgäldskontoret hade, när Skandinaviska banken betalade ränta på det lån den fått, är det ju faktiskt detta resonemang som är fört: när man amorterar en skuld kan man sedermera föra upp amorteringsbeloppet såsom inkomst under året. Det är nog inte att rekommendera för enskilda personer, som ha affärer, att på det sättet framvisa inkomster, ty då skulle de mycket lätt kunna komma i delo med rättvisan. Det är icke en bokföring, som är laglig, utan tvärt om en sådan, som är felaktig.

Emellertid ha vi ju i dag ingenting annat att göra i denna sak än att yttra vår mening. Sedermera, när vi komma till inkomstberäkningen, komma vi in på frågan, huruvida man skall gå den väg, som är föreslagen i statsverkspropositionen, eller om man skall gå någon annan väg.

Jag har tänkt efter, om det möjligen skulle kunna vara något fel i denna min uppfattning, och om jag möjligen skulle sakna matematiskt sinne. Men jag har inte kunnat komma till något annat resultat än att det i stället förefaller, som om i riksgäldskontoret allt matematiskt sinne varit placerat hos en ledamot, nämligen hos vår gamle vän professor Kobb. Han har inte heller kunnat tillägna sig den uppfattning, som de övriga ledamöterna haft i denna fråga, utan ansåg för sin del, då han reserverade sig mot beslutet, att här har ägt rum en verklig amortering och att det följaktligen inte kan vara tal om någon inkomst, som vore disponibel, utan om eventuell ny upplåning.

Herr Åkerberg: Herr talman! De bokföringsteoretiska spekulationer, som herr Trygger nu varit inne på, ha givetvis ett mycket stort intresse i och för sig. Jag tror däremot inte, att de ha något större intresse med hänsyn till den sak, som vi behandla i dag, nämligen huruvida dessa pengar finnas eller icke finnas. Jag tycker för övrigt, att herr Trygger måhända sade en smula för mycket, när han drog upp en jämförelse mellan detta område och det rent privatekonomiska. Han försökte ge ett exempe på vådan av att gå den här föreslagna vägen; det skulle innebära detsamma som att en person, som tar ett lån och amorterar det, skulle anse att han, i samma mån som han verkställde amorteringarna, hade en motsvarande inkomst. Men här är inte frågan, huruvida man haft en inkomst eller icke, utan det är fråga om huruvida ett belopp har åstadkommit, som är tillgängligt för budgeten. Och nog kan väl en enskild person, om han tar ett lån och sätter in pengarna på banken, och sedan med sina löpande inkomster amorterar detta lån, visserligen inte påstå, att han haft en inkomst, men dock samlat ett kapital, som han kan använda till vad han vill. Så har skett också i detta fall: det har samlats ett kapital. Man kan ha olika teorier om detta. Den stendahlska teorien går ut på, att skattedragarna ha amorterat detta belopp på 12 miljoner kronor. Vi kunna acceptera den ståndpunkten. Då är frågan: är det mera oriktigt att till budgetära ändamål använda ett belopp, som skattedragarna i den gångna tiden sammanskjutit, än att uttaga det i år av skattedragarna? I så fall skulle man inte heller kunna använda kassafonden för budgetändamål. Det är också skattemedel, som blivit över från föregående budgetregleringar.

För övrigt vill jag påpeka med anledning av herr Stendahls anförande, att han själv gav ett finger åt uppfattningen, att här förelåg en vinst. Han antydde nämligen, att den riktiga vägen varit, att riksgäldsfullmäktige avskrivit de stora förlusterna på dollarlånet med dessa 12 miljoner kronor. Detta utgör väl ett erkännande av att dessa 12 miljoner äro tillgängliga. Om de inte finnas, kunna de ju inte heller användas till avskrivning.

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

Herr Stendahl: Herr talman! Jag trodde att ordföranden i bankoutskottet var en intelligent man, med vilken man kunde resonera om en sak. För att underlätta resonemanget sade jag: »Nu bortser jag från min egen ståndpunkt och accepterar er, såsom utgångspunkt, men jag vidhåller naturligtvis min egen ståndpunkt.» Detta trodde, jag att han skulle begripa, men det är alldeles tydligt, att han inte gjort det. När man på detta sätt tillmötesgår honom för att få ett resonemang till stånd, så förklarar han, att jag skulle ha frånträtt min egen ståndpunkt. Är det rimligt, herr talman?

Vidare vill jag säga herr ordföranden i bankoutskottet, att vi reserverar oss mot att de 12 miljonerna finnas. Det är alltså ingen strid om den saken. Men vi våga alldeles bestämt hävda, att dessa 12 miljoner kronor äro ny, ökad upplåning och ingalunda några skatte- eller vinstmedel. Det är möjligt, att det för herr Åkerberg kan smälla lika högt, om man i budgeten har med låne-medel eller skattemedel att göra. Men för oss reserverar vi förhållandet det rakt motsatta.

Herr Lindley: Herr talman! Jag måste nog deklarerar, att jag inte tillhör de intelligenta — jag fattar i varje fall inte de finansiella snillenas beräkningar i detta stycke. Jag kan inte se hela denna sak annorlunda än på det sättet, att staten lånat upp 120 miljoner genom ett premieobligationslån, varvid staten tillförsäkrat dem, som köpt premieobligationer, rätt att få vara med i ett lotteri med möjligheter till vinst. Denna vinstmöjlighet skulle då utgöra ersättningen för att de köpt premieobligationerna. De innehavare av premieobligationer, på vilka vinst utfallit, ha i detta lån berövats rätten att få dem inlösta, de andra obligationerna, på vilka vinst icke utfallit, skulle inlösas till det värde, som var åsatt dem. Vid det här ifrågasvarande premieobligationslånet fanns det inga femtiokronorsvinster, utan lägst hundrakronorsvinster. Men om man utgått ifrån att det funnits även femtiokronorsvinster, skulle detta ha betytt, att de, som köpt obligationer och haft dem under alla dessa år utan att få någon ränta på sina pengar, men sedan sista året vunnit femtio kronor, därmed berövats sin rätt att få obligationerna inlösta. Enda förmånen har varit förhoppningen på någon högre vinst av obligationerna. De människor, som köpt dessa obligationer, ha häri blivit lidande, åtminstone de, som fått endast en femtiokronorsvinst och därmed också fått inlösningen av obligationen indragen. Däri ligger ju en ränteförlust. Dessa människor skulle ha haft anledning att klaga över statens premieobligationsutgivning, men man kan ju å andra sidan göra gällande, att de fått sin räntersättning i och med att de fått vara med om dragningarna. De ha ju haft en möjlighet att gynnas av lyckan.

Nu säger man på reservanternas sida, att allteftersom vinstobligationerna blivit inlösta skulle dessa belopp givetvis ögonblickligen ha överförts som en amortering på statsskulden, och alltså skulle statsskulden ha reducerats med motsvarande belopp. Men detta har man inte gjort, utan man har ansett, att till dess dragningsperioden var fullständigt förbi, borde alla dessa vinster fondas, och dessa samlade medel uppgå nu till detta belopp på icke mindre än 12 miljoner kronor. Man har utbetalat 108 miljoner i stället för 120 miljoner.

Enligt mitt bondförstånd tycker jag, att här finnas 12 miljoner kvar. Hur skall man kunna säga, att dessa försvunnit? Det enda man kan säga är, att dessa 12 miljoner icke använts för att minska statsskulden, men för övrigt lär man ingen anmärkning kunna göra i fråga om denna bokföring. Jag kan inte se något annat än att det handlats riktigt, som skett, och att dessa pengar äro att betrakta som en förtjänst, som staten nu har fått.

Man påstår, att statsskulden genom detta har ökats med 12 miljoner. Var

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

någonstans, och på vilket sätt kan en sådan ökning påvisas? Har den bokförda statsskulden ökat med 12 miljoner? Nej, det har den sannerligen inte gjort. Den skuld, som det här är fråga om, uppgick ursprungligen till 120 miljoner, och det står fortfarande kvar bokföringsmässigt samma skuld på 120 miljoner tills beloppet avskrivs. Men man har betalat ut endast 108 miljoner, och skillnaden kan väl då betraktas som en vinst. Och om man använder dessa 12 miljoner för budgetära ändamål, kan jag inte finna, att man därigenom begått något oegentligt.

Jag måste säga i likhet med herr Trygger, när han undrade, om det var något fel i hans uppfattningsförmåga, att det också måste vara något fel med min uppfattningsförmåga, då jag inte kan förstå och fatta hans finansiella beräkningar. Jag är i avsaknad av det matematiska snille, som gjort sig gällande på den andra sidan, och jag kan inte förstå dessa herrars resonemang.

Herr Trygger: Herr talman! Jag undrar, om det inte för att förstå denna fråga skulle vara ganska lämpligt, att man tänkte sig ett vanligt amorteringslån, alltså ett lån utan vinstutlottningar och sådant. Låt oss antaga ett amorteringslån på exempelvis 10,000 kronor, på vilket det skall betalas 6 procents annuitet, som det heter, därav 5 procent beräknas för ränta och 1 procent för amortering. Då förstår väl varje människa, att vad man betalar med denna 6 procents annuitet, innebär dels ersättning för att man fått begagna kapitalet, dels också samtidigt en amortering av skulden. Detta är ju fullkomligt klart. I fall man nu emellertid i sina böcker inte gjort anteckningar om båda dessa saker, så blir det ju visserligen en angenäm överraskning, när man upptäcker, att man ej är skyldig så mycket som man trott, emedan man inte tänkt på att dessa 6 procent innefattade *både* ränta och amortering, utan räknat med dem endast som ränta. Men när den angenäma känslan har lagt sig, kan man väl inte så gå upp i sin entusiasm, att man påstår, att man *förtjänat* dessa hopade amorteringar. Då skulle jag ju, om jag förlägger tusen kronor i min bostad och sedermera en vacker dag hittar dem, kanske sedan jag glömt bort hela historien, också kunna säga, att detta var en inkomst!

På precis samma sätt är det här. Här är det icke fråga om ett amorteringslån i vanlig mening, men reellt är hela anordningen med detta premieobligationslån sådan, att dessa utlottningar genom de villkor, under vilka de ske, skola dels motsvara ränta och dels även verka så, att kapitalskulden minskas varje år med det sammanlagda beloppet av de obligationer, på vilka vinst första gången utfallit. Man skulle ju ha kunnat bokföra detta så, att denna sak klart framgått, men det har man inte gjort, utan man har låtit det anstå, och det står alltså alltjämt i böckerna en skuld på 120 miljoner, för att taga detta speciella fall. Så vaknar man upp, när man skall konvertera lånet och taga ett nytt lån, och märker, att man icke behöver betala mer än 108 miljoner. Detta är ju, som jag säger, ofantligt trevligt. Vi ha faktiskt genom skattemedel gjort vår ställning bättre med 12 miljoner under dessa år. Men inte är det någon *inkomst*. Det är bara det, att vi hela tiden glömt den amortering, som har skett. Varje år har det av skattemedel till detta lotteri avsatts ett visst belopp, som vi känna till. Nu när vi skola göra upp, få vi klart för oss — alldeles som den, som gjort betalningar på sitt lån men glömt, att det i själva verket var fråga om annuiteter, innefattande både ränta och amortering — att vi äro skyldiga 12 miljoner kronor mindre. Låt oss alltså vara glada över en dylik överraskning. Men vi skola komma ihåg, när vi nu på nytt låna 120 miljoner kronor i stället för det gamla lånet och om vi använda dessa 12 miljoner kronor för budgetändamål, att det är länemedel vi använda. Det är icke några inkomster.

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)

Är det, som jag här säger, icke riktigt, då är jag enligt min uppfattning absolut inkompetent att ens tänka ekonomiskt.

Herr Lindley: Herr talman! Det var en sak, som herr Trygger sade, som jag måste be att få en förklaring på. Han säger, att om staten har ett lån på 120 miljoner och sedermera vid konverteringen betalar ut endast 108 miljoner, så skulle man, när man lägger upp det nya lånet, endast få begagna 108 miljoner för detta ändamål. Men det är ju inte staten, som köper dessa premieobligationer. Det är ju allmänheten. Och följaktligen har inte staten det ringaste omak av att den inte nu behövt betala ut mer än 108 miljoner för att lösa lånet på 120 miljoner.

Herr Stendahl: Herr talman! Med anledning av min bankkamrats yttranden här i dag tar jag för givet, att man har rättighet att dra följande överraskande slutsats.

Jag tror, att herr Lindley har en stuga med vad därtill hör, och tar för givet, att han så småningom kommer att amortera den. Jag är övertygad om, efter hans anföranden här i dag, att han, när den är slutamorterad, kommer att för taxeringsmyndigheterna anmäla hela amorteringen såsom vinst för beskattning!

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Man torde väl kunna vara överens om att utgå därifrån, att staten har givit valuta för de 120 miljoner, som på sin tid upplånades. Man kan utgå ifrån att staten sålunda, när obligationerna slutligen inlöstes eller konverterades, har betalt såväl det överenskomna kapitalet som den avsedda räntan, och att det sålunda inte kan föreligga någon annan anledning till vinst än den, som föranletts av ändringar i det allmänna ränteläget eller dylikt. Det vore väl också någonting orimligt, därest i förevarande fall samma vinstbelopp hade fördelats i, låt oss säga, dubbla antalet vinster och sålunda vinster utfallit på dubbla antalet obligationer, att då vinsten skulle ha kunnat vara 24 miljoner i stället för 12, utan någon skillnad i statens utbetalning.

Jag avvisar emellertid den förutsättningen, att staten skulle så att säga lura obligationsinnehavarna, ett alternativ, som utskottets ordförande framställde, säkerligen utan att hålla på det, såsom en möjlighet. Hans andra alternativ var, att den minskning i skulden, som visade sig vid lånets slutliga uppgörande, tillkommit genom inbetalningar av de skattedragande. Men av det alternativet, som givetvis är alldeles riktigt, drog han den slutsatsen, att eftersom överskottet har uppkommit genom inbetalningar av de skattedragande, är det också till fritt förfogande. Man får emellertid inte glömma, att det lär väl icke finnas någon annan anständig utväg att betala ett lån, vare sig ränta, amortering eller slutbetalning, än att göra det genom skattemedel eller motsvarande. Det anses icke som ett anständigt medel att betala lånu med lån i det oändliga.

Följaktligen är det visserligen sant, att här föreligger för närvarande en besparing på 12 miljoner kronor, uppkommen därigenom att lånet genom skattemedel under tiden amorterats. Men därav följer ingalunda, att överskottet skulle vara skattemedel, utan överskottet måste, om det skall tillgodogöras, tillgodogöras såsom lån. Det är här alldeles samma förhållande som med vilken annan amortering som helst av statsskulden. Det skulle vara precis lika möjligt att göra gällande, att det ena eller det andra lånet, som upptagits för kanske 30 eller 40 år sedan, är amorterat av skattemedel, och att vi, när vi ha obligationerna i vår hand, kunna släppa ut dem igen under

Ang. bokföringen av 1923 års premieobligationslån. (Forts.)
förklaringen, att det icke är fråga om något lån, utan om sparade skattemedel. Detta är ju något fullkomligt orimligt.

Jag delar sålunda, herr talman, i sak den ståndpunkt, som här företräts av herr Trygger.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter den under behandling varande punkten lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 29, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1933 m. m. *Ang. användande av riksbankens vinst för år 1933.*

I detta memorial hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens vinst för år 1933 och föregående år skulle till statsverket under budgetåret 1933/1934 överlämnas ett belopp av 13,000,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Stendahl, Lindgren, Ernfors, Leffler* och *'Andersson* i Lindome, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens vinst för år 1933 skulle till statsverket under budgetåret 1933/1934 överlämnas ett belopp av 9,000,000 kronor.

Herr Stendahl: Herr talman! Refererande till vad jag tidigare anfört skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag skall använda herr Stendahls ordalag: refererande till vad jag förut sagt skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Kammaren har här ett osökt tillfälle att genom sitt beslut taga ställning till den tvistefråga, som vi här förut haft uppe. Konsekvenserna bli ju vid ett bifall till reservationen, att skattedragarna få lov att satsa 4 miljoner kronor.

Herr Stendahl: Herr talman! Jag har ingenting emot metoden i herr Åkerbergs yrkande. De konsekvenser, som han drar av det kommande beslutet, torde däremot vara väsentligen förhastade och överdrivna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 32, angående ändring i stadgarna för riksdagsbiblioteket, i vad avser val av suppleanter i bibliotekets styrelse, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Ang. viss
ändring i
förordningen
om moder-
skapsunder-
stöd.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

Genom en den 12 mars 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 251, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebar bland annat sådan ändring av 6 § första stycket i förordningen, att den tidpunkt, inom vilken ansökan om moderskapsunderstöd i vanliga fall skulle göras, framflyttades från sextionde dagen före barnsborßen till tionde dagen efter densamma.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet, med förmälan, att utskottet vid sin granskning av förslaget ej funnit skäl till erinran mot detsamma, hemställt, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag ämnar inte här göra något yrkande, då jag själv undertecknat utskottets betänkande, men jag har ansett, att jag i samband med behandlingen av detta betänkande bör understryka vad som säges såväl i den kungl. propositionen som av socialstyrelsen angående denna fråga, nämligen att den bestämmelse det här gäller, eller att begäran om moderskapsunderstöd skall anmälas senast sextio dagar före barnsborßen, är en bestämmelse, som tillkommit för att understryka, att moderskapsunderstödet är avsett att vara en *hygienisk* hjälp, d. v. s. för att mödrarna skola få tillfälle att sköta sig själva och barnen på ett hygieniskt sätt. Det var ursprungligen meningen, att understödet för detta ändamål skulle kompletteras med en ordnad för- och eftervård. Nu har detta inte gjorts, men riksdagen har bifallit förslag, att vissa försök skulle få anställas på detta område. Dessa försök ha nu avslutats och visat utomordentligt goda resultat. Det har i en stad, där man ordnat sådan för- och eftervård, visat sig, att en sjukdom, som är mycket vanlig under havandeskapstiden, den s. k. eklampsin, har helt och hållet försvunnit. Det tyder sålunda på, att den föreslagna för- och eftervården är av betydelse, och jag har velat använda detta tillfälle för att till Kungl. Maj:t rikta en vädjan, att man inte måtte dröja alltför länge, innan också denna fråga upptages. Dröjer man nämligen mycket länge, kommer den allmänna uppfattningen om moderskapsunderstödet såsom en hygienisk hjälp att råka i fara att försvinna, i synnerhet som man nu eliminerat bestämmelsen om de sextio dagarna.

Jag tror, herr talman, att vi leva i en sådan tid, att alla åtgärder man kan göra för att hjälpa mödrarna och spädbarnen äro av betydelse med tanke på det ytterst ringa antal barn, som verkligen föds. Man kan motverka den svårigheten med att se till, att de barn, som komma till världen, verkligen skötas på sådant sätt, att de bliva friska och starka.

Detta, herr talman, har varit anledningen till att jag velat passa på tillfället att här understryka sambandet mellan dessa båda åtgärder fastän man

Ang. viss ändring i förordningen om moderskapsunderstöd. (Forts.)
nu strukit det formella sambandet genom att borttaga bestämmelsen om de 60 dagarna.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av det återstående ärendet på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 263 och 264 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 202, till Konungen angående åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 11, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt vissa militära beställningshavare;

nr 86, i anledning av väckta motioner om anslag till möjliggörande av fortsavgång för officerare och underofficerare;

nr 87, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande ekiperingshjälp till officerare och underofficerare med vederlikar;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ersättning åt blinda m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fattigvård och barnavård för lappar;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vattenrättsingenjörerna L. E. Wedberg, S. L. C. Aspegrén och K. J. Elfström att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 91, i anledning av väckt motion om gottgörelse till Angarns sockens fattigvårdsstyrelse för viss fattigvårdskostnad;

nr 92, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvoden åt riksgäldsfullmäktige m. fl. arvodestagare;

nr 93, i anledning av väckta motioner om viss retroaktiv tillämpning av beslut rörande Linköpings stads placering i dyrortshänseende; samt

nr 94, i anledning av väckta motioner om ersättning av statsmedel till vissa kommuner för till Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen restituerade skattebelopp;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 och 41 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270) ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av väckta motioner angående ändring i gällande föreskrifter om uppskattning av prästlöneboställes normalavkastning m. m.; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om fattigvården;

nr 24, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i fattigvårdslagens bestämmelser rörande hemortsrätt; samt

nr 25, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om fattigvården; ävensom

jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 63, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under år 1933 försålda hemman och lägenheter; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 18 och den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation jämte i hithörande ämnen väckt motion;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut;

nr 182, i anledning av väckt motion om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och marinen;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för reparation av statens isbrytarfartyg »Ymer»;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till International Telephone & Telegraph Corporation av viss stämpelavgift;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för ordinarie lärare vid navigationsskola att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 212, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 263, med anhållan om riksdagens yttrande i fråga om ytterligare understöd från statens sida för fullbordande av järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 264, med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 85—94, första lagutskottets utlåtanden nr 51—53, andra lagutskottets utlåtanden nr 23—25 samt jordbruksutskottets memorial nr 63 och utlåtande nr 64.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att jordbruksutskottets memorial nr 63 och utlåtande nr 64 samt konstitutionsutskottets memorial nr 11 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Herr *Pettersson, Anton*, avlämnade en av honom och herr *Nilsson, Alexander*, undertecknad motion, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

*Interpellation
ang. inrättan-
de av ett
riksdagens
utrikesutskott
m. m.*

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Till de två interpellationer i utrikes angelägenheter, till vilka kammaren gav tillstånd den 14 och 23 februari 1934, ber jag att få tillägga följande om regeringens närmare samarbete med riksdagen i utrikes ärenden. Frågan är sedan gammalt aktuell.

Konstitutionsutskottets framstöt i 1934 års dechargebetänkande.

Konstitutionsutskottet har i sitt dechargebetänkande nr 11 punkt 1 a vid denna riksdag för egen del satt liv i den förenämnda frågan med uppgivande av sina tidigare negativa inställningar.

Utskottet erinrar om 1921 års grundlagsändringar. I förarbetena framhölls, säger utskottet, att förenämnda samverkan vore av värde för landet och för regeringen. Det allmänna medvetandet om att riksdagen själv eller genom utsedda förtroendemän ingående kunde följa, vad som hände på det utrikespolitiska området, var ägnat att skänka landet i sin helhet tillförsikt för att intet av vikt företoges på detta område utan omsorgsfull prövning av representanter för skilda meningyttringar. Regeringens auktoritet och handlingskraft utåt stärktes också därigenom, att den hade riksdagen bakom sig.

Denna av utskottet sålunda glorifierade samverkan regleras av riksdagens § 56 för det omedelbara samarbetet med riksdagen. Samarbetet genom utsedda förtroendemän återfinnes i stadgandena om en utrikesnämnd. Bägge dessa inslag i författningen äro emellertid som bekant bräckliga, ja, i stort sett verkningslösa för alla de demokratiska uppgifter, som konstitutionsutskottet nu betonat vara av högsta vikt för land och folk.

Den direkta samverkan med riksdagen.

Riksdagsordningens § 56 fastslår, att ett sådant samarbete kan äga rum i fråga om rikets förhållande till främmande makter eller i annat ärende av större intresse. Det får ske endast om Konungen prövar det lämpligt. Det skall framföras genom ett muntligt meddelande i vardera kammaren. Konungen bestämmer, om meddelande skall lämnas inom lyckta dörrar. Den enda be-

Interpellation ang. inrättande av ett riksdagens utrikesutskott m. m.
(Forts.)

fogenhet riksdagen tillerkänts är, att ledamot av kammaren ej är »förmenad» att yttra sig. Något beslut eller annan åtgärd kan icke ifrågakomma.

Samarbetet stannar således gemenligen i en gest, om det någon gång undantagsvis förekommer. Regeringarna finna även i de brydsammaste situationer vanligen ett sådant meddelande, såsom det synes, icke lämpligt. Kommer det någon gång till stånd sker det av nåd eller privat påtryckning. I alla fall, som förekommit, har föreskrivits lyckta dörrar, enligt min mening utan begripelig anledning. Protokoll föres ej heller; vad som förekommit går till spillo för samtid och eftervärld. Värdet för landet och det allmänna medvetandet, som konstitutionsutskottet nu talar om, utebliver så gott som alldeles.

I utskottets förberörda enhälliga erinran i årets dechargebetänkande anmärkes icke på något sätt, att utrikesministern bort anse lämpligt att även samspåka med riksdagen själv. Det borde utskottet konsekvent ha gjort. Men utskottet har alltid tidigare avstyrkt alla förslag att till vidgande av riksdagens inflytande skänka något värdefullt innehåll i förevarande nullitet i författningen. Det bör då ej förvåna att även regeringar, vilka måste merendels vara benägna till riskfri maktutövning, vända ryggen åt riksdagsordningens ifrågavarande karikatyr av parlamentariskt inflytande och demokratisk organisation.

Samverkan genom förtroendemän.

Det står föga bättre till med utrikesnämnden, som representerar riksdagens utrikespolitiska inflytande genom förtroendemän. I varje annat så kallat kulturland, där parlamentet ej avskaffats, lär numera finnas ett ordentligt parlamentariskt *utrikesutskott*. Den svenska utrikesnämnden är en enastående konförlös, oorganiserad bastard mellan regeringskonselj och parlamentarisk ordning. Land och folk kunna väl ej vara betjänta med en institution, som ej får beredsetid, ej får fatta beslut, ej får yrka något, ej står på något sätt i kontakt med sina kommittenter i riksdagen, ej får välja ordförande, ej får föra protokoll och praktiskt taget ej får yppa något av vad som förekommit. Inläggen även inom utrikesnämnden bli i brist på protokollförling tillspillo för samtid och eftervärld.

Konstitutionsutskottets ordförande yttrade själv 1932 i första kammaren, att nämnden icke vore någon parlamentarisk nämnd, enär den vänder ryggen åt parlamentet.

Andra lagutskottets ordförande Westman kallade nämnden vid samma tillfälle för en förgylld rättfälla. Något sådant skulle jag knappast ha vågat mig på. Även en opinion inom utrikesdepartementet betraktar nämnden såsom en kuriös, ointressant och förspilld inrättning utan auktoritet. Den höres företrädesvis blott för formens skull, anser mången.

En stor parlamentarisk kommitté har därför år 1931 förordat ett utrikesutskott. En regering har 1932 föreslagit riksdagen en sådan demarche och konstitutionsutskottet tillstyrkte då saken. Den föll på partiledares motstånd i första kammaren.

Frånsett 1932 har konstitutionsutskottet både förut och efteråt motsatt sig demokrati även på detta i vår tid dominerande område. Utskottets i 1934 års dechargebetänkande uppflammade nit är tacknämligt. Men det får ingen betydelse förrän det kommit till uttryck även i lagstiftningen. Visserligen måste även dåliga lagar respekteras, till dess de blivit ändrade. Men en institution, som tillskapats icke minst för att hålla riksdagens menige och svenska folket utanför upplysning, inflytande och framfärd i utrikesfrågor och

Interpellation ang. inrättande av ett riksdagens utrikesutskott m. m.

(Forts.)

således ej kan ingiva någon respekt, äventyrar icke utan visst fog att bli sedd över axeln.

Sekretessen.

En medverkande orsak till svenskarnas okunnighet i utrikespolitik, riksdagens ringa intresse och regeringarnas räddhåga är — utom den äldre generationens kvarsittande i den gamla neutralitetspolitiken — icke minst den sekretess, som även i oträngda fall vidmakthålles över utrikesärendena. Både § 56 i riksdagsordningen och utrikesnämnden ligga insvepta i denna dimma. Det gamla kravet om den diplomatiska sekretessens avskaffande i mångt och mycket var en villa bara.

Sekretessen lägrar sig även över tryckfrihetsförordningen och utrikesdepartementet. Det har meddelats mig, att inom departementet varje befattningshavare anses äga att ensam utan kontroll bedöma, om en handling i hans hand enligt tryckfrihetsförordningen är att anse som hemlig. Ingen främling tillåtes därför kasta en blick ens i verkets register över inkommande mål. Hitintills har också ansetts ostridigt, att verket varit i besittning av en stämpel med rött tryck innehållande ordet »hemlig», med vilken handlingar hemligstämplas. Själv har jag för några år sedan tagit del av en akt i departementet med flera sådana stämplor på ineliggande handlingar. Nu har upplysts från verket att efter anställda forskningar på en byrå i verket »lär finnas» en sådan stämpel, men att den endast använts någon enstaka gång. Om någon sådan stämpel förekommit på handlingar måste, säges det, den varit ditsatt av andra myndigheter, vilka insänt handlingarna till departementet.

Hemställen.

På grund av vad sålunda anförts, tillåter jag mig anhålla, att såsom tillägg till mina två redan beviljade utrikespolitiska interpellationer, kammaren måtte tillåta mig att få till utrikesministern — i anslutning jämväl till konstitutionsutskottets i årets dechargebetänkande gjorda betonanden av utrikespolitikens stora vikt för riket — framställa följande spörsmål.

1. Anser ej regeringen att vår äldre generations hypnos fortfarande under Sveriges gamla neutralitetspolitik måste vika, särskilt i dessa tider, för en positiv svensk utrikespolitik?

2. Bör ej denna politik då begynna med att landet klargör för sig sin uppgift i historien under denna epok, såsom ecklesiastikministern nyligen betonade i Göteborg?

3. Ställer sig det då ej naturligare för en småstat att — i stället för att företrädesvis bjuda stormakter förslag till små kompromisser i deras inbördes vanskligheter — principiellt kasta masken och i en värld av våld och våld börja pioniera för sanningens makt?

4. Måste en sådan inställning ej då påkalla en politik, som vill gå till grunden av tingen och ett övergivande av vår kolartro på att krig och rustningar kunna avskaffas även med bibehållande av deras orsaker?

5. Stå vi med en sådan uppfattning till svars med en envis vakthållning om institutioner, som i sin mån medverka till att hålla land, folk, press och riksdag nere i obekantskap och intresselöshet för utrikespolitik?

6. Kan det därför förväntas, att regeringen, som skall styra, anser ett riksdagens utrikesutskott även i vårt land vara betydelsefullt och därför är beredd att framlägga proposition därom?

7. Bör landet likaledes kunna förvänta en demokratisk utbyggnad av § 56

Interpellation ang. inrättande av ett riksdagens utrikesutskott m. m.
(Forts.)

riksdagsordningen, som handlar om direkt samarbete mellan regeringen samt kamrarnas plenum?

8. Kan slutligen genom regeringens författningsenliga initiativ motses förslag till skingring av den sekretess, som även i oträngda fall lägrat sig i utrikesärenden över § 56 riksdagsordningen, utrikesnämnden, tryckfrihetsförordningen och utrikesdepartementet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 2) om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion, I: 29, om utredning och förslag angående tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.25 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
